

MAGMATİK KAYAÇLAR

Yrd.Doç.Dr.Yaşar EREN

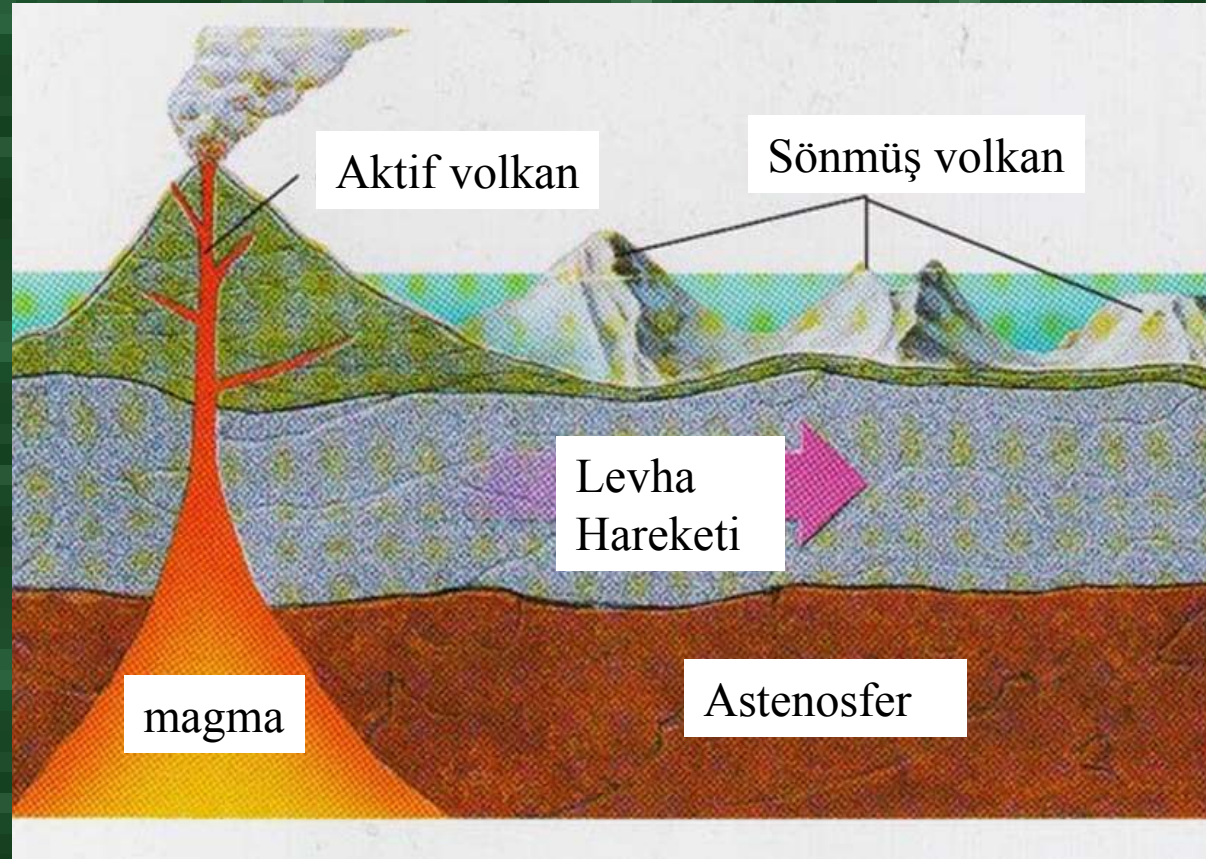
VOLKANİK (YÜZEY) KAYAÇLAR

- Magmanın yeryüzünde veya yeryüzünün yakın derinliklerinde soğuması sonucu oluşan kayalardır.
- Katılaşan magmaya lav denir
- Bunlar yarı kristalli porfirik yapılıdır.
- Çoğu kez gözle görülen çeşitli kristaller kristal olmayan camsı bir hamur içinde bulunur.
- Magmanın yeryüzüne çıktığı yerlerde volkanlar oluşur

Volkanların durumu

- SÖNMÜŞ:
Püskürmenin
olmayacağı
volkanlar
- Uykuda olan –
Gelecekte
etkinlik
gösterebilir
- Aktif – Etkinlik
gösteren
volkanlar

- Bir volkanik faaliyet esnasında yeryüzüne üç halde madde çıkışı olur
- Katı
- Sıvı
- gaz

Gaz çıkışı

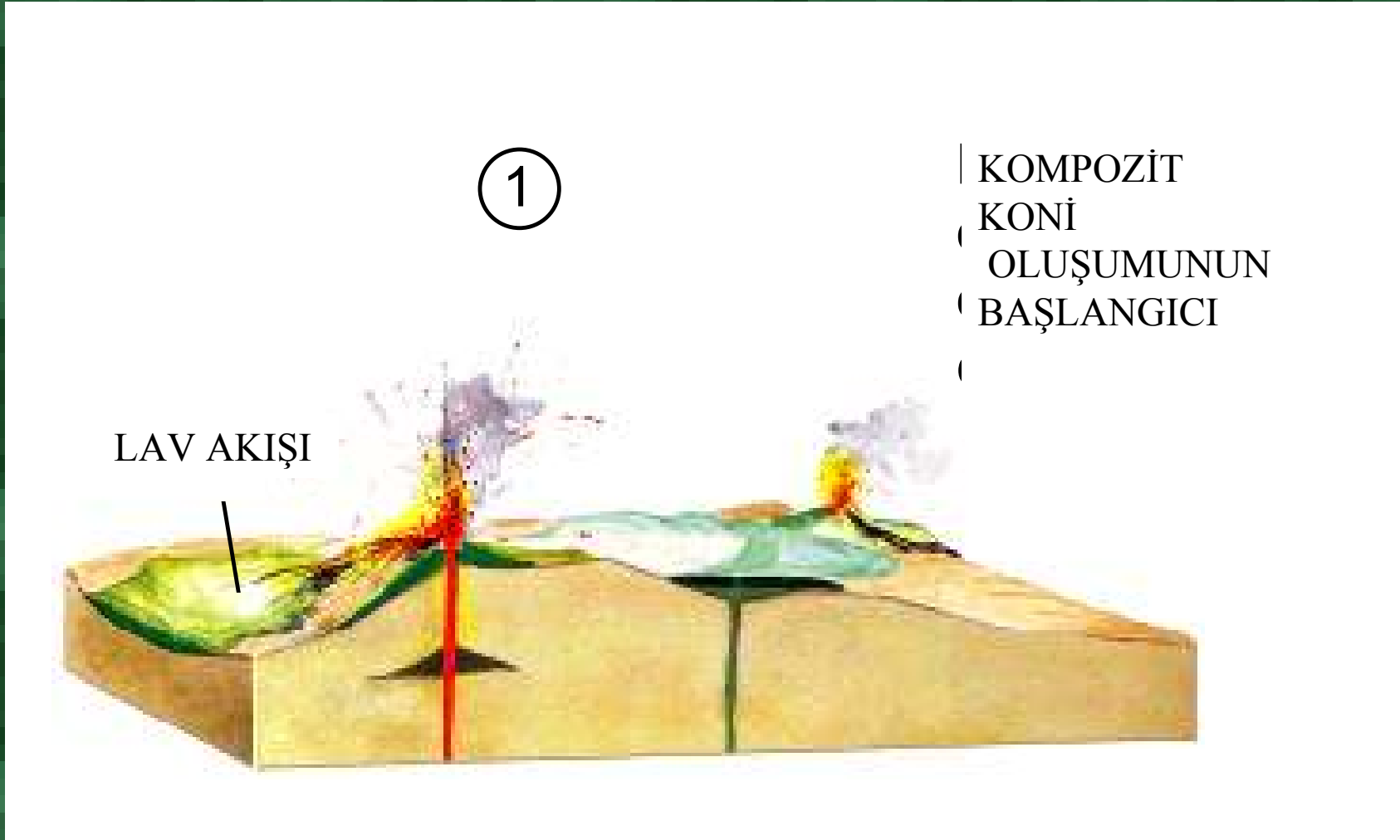
kül

Lav gölü

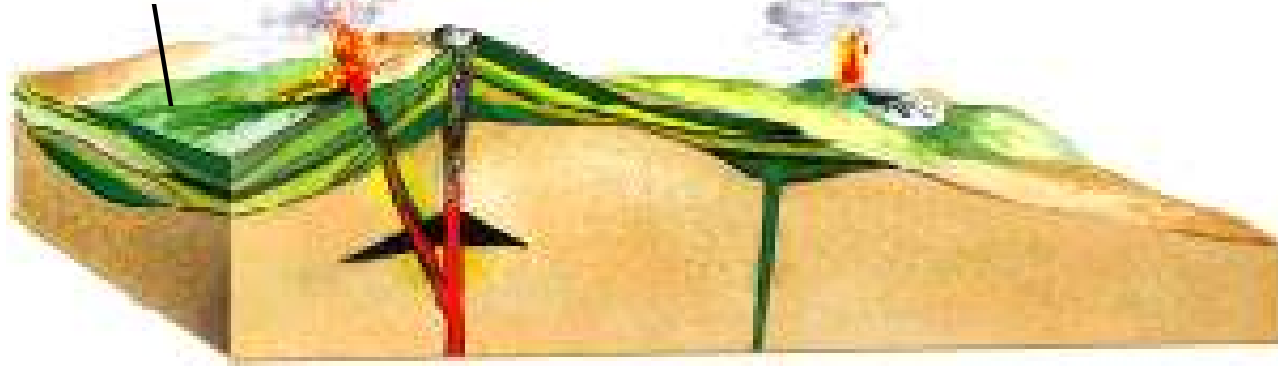
OLUŞUM SÜREÇLERİ

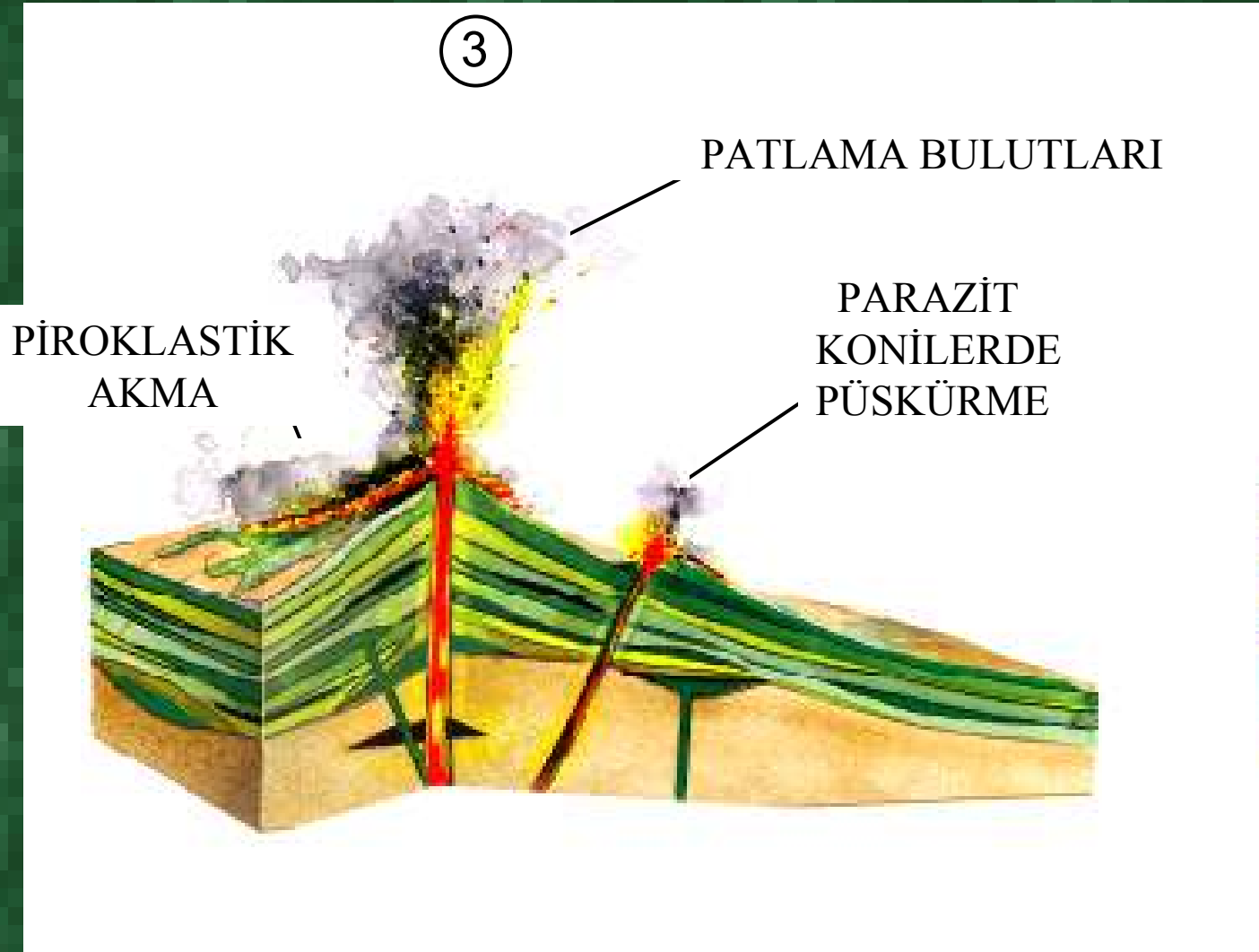
OLUŞUM SÜREÇLERİ

②

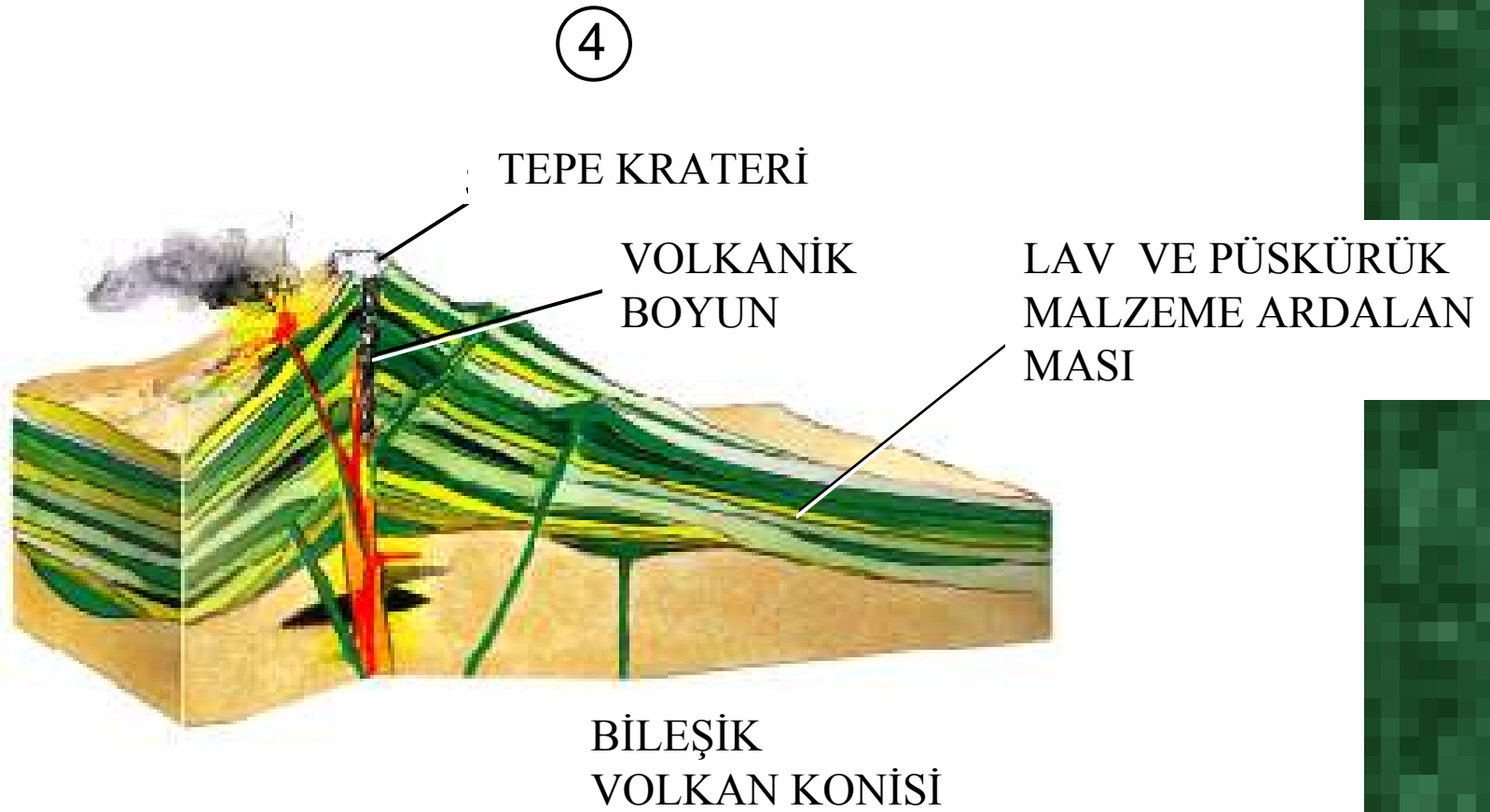
LAV AKIŞI

OLUŞUM SÜREÇLERİ

OLUŞUM SÜREÇLERİ

PÜSKÜRME TİPLERİ

PATLAMALI PÜSKÜRMELER

- MAGMADA YÜKSEK GAZ KONSANTRASYONU (SU BUHARI, KARBON DİOKSİT, NİTROJEN)
- FELSİK KİMYASAL BİLEŞİM
- YÜKSEK VİSKOZİTE

PÜSKÜRME TİPLERİ

AKMA PÜSKÜRMELERİ

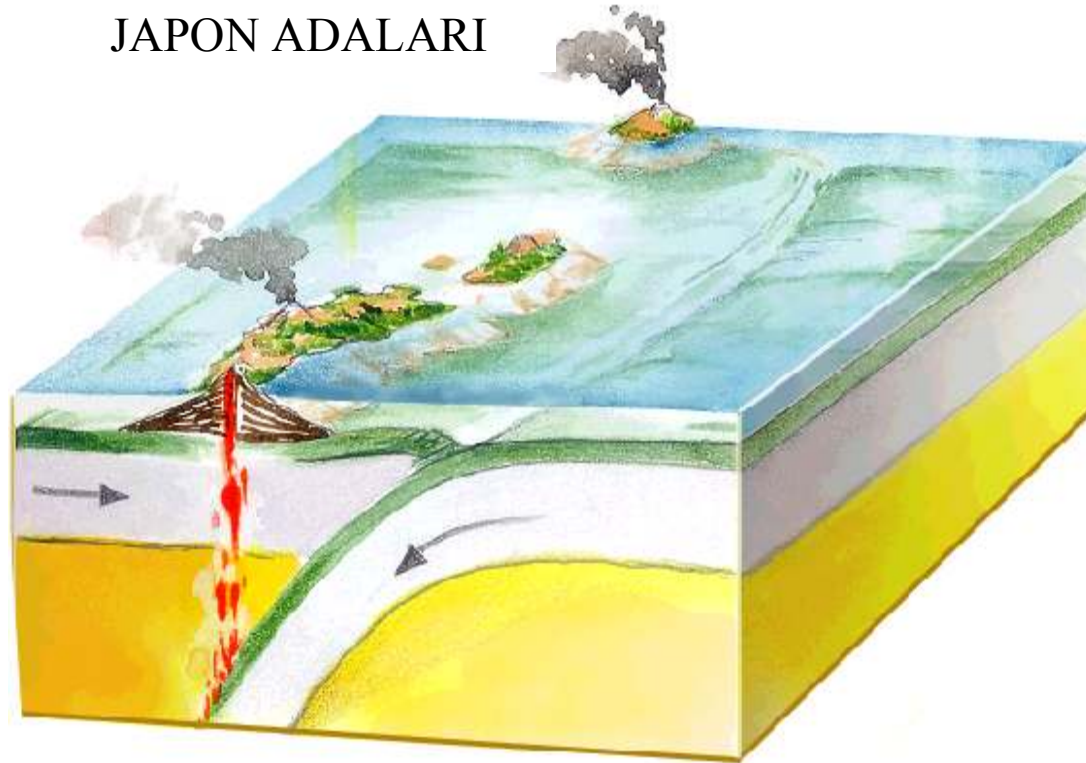
- MAGMADA DÜŞÜK GAZ KONSANTRASYONU
- MAFİK KİMYASAL BİLEŞİM (DEMİR İÇEREN MİNERALLER)
- DÜŞÜK VİSKOZİTE

VOLKANLARIN YERYÜZÜNDE DAĞILIMI

YAKLAŞAN LEVHA SINIRLARI

- TİPİK OLARAK PATLAMALI-GENELLİKLE FELSİK

Subduction zone
DALMA-BATMA –
JAPON ADALARI

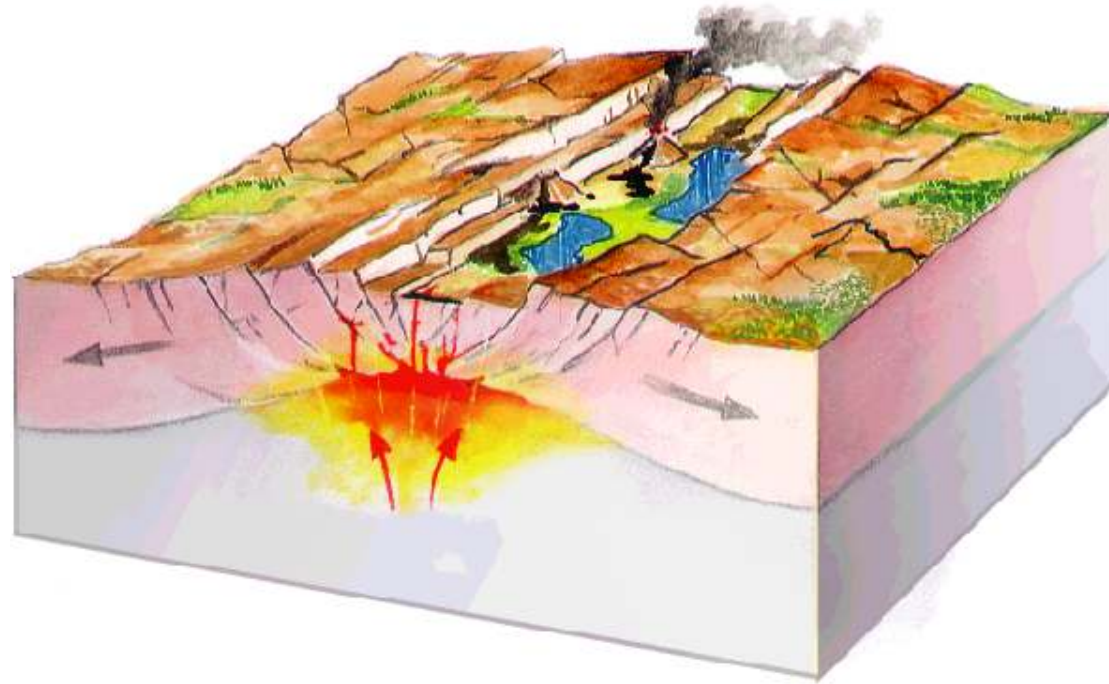

(b)

VOLKANLARIN YERYÜZÜNDE DAĞILIMI

UZAKLAŞAN LEVHA SINIRLARI

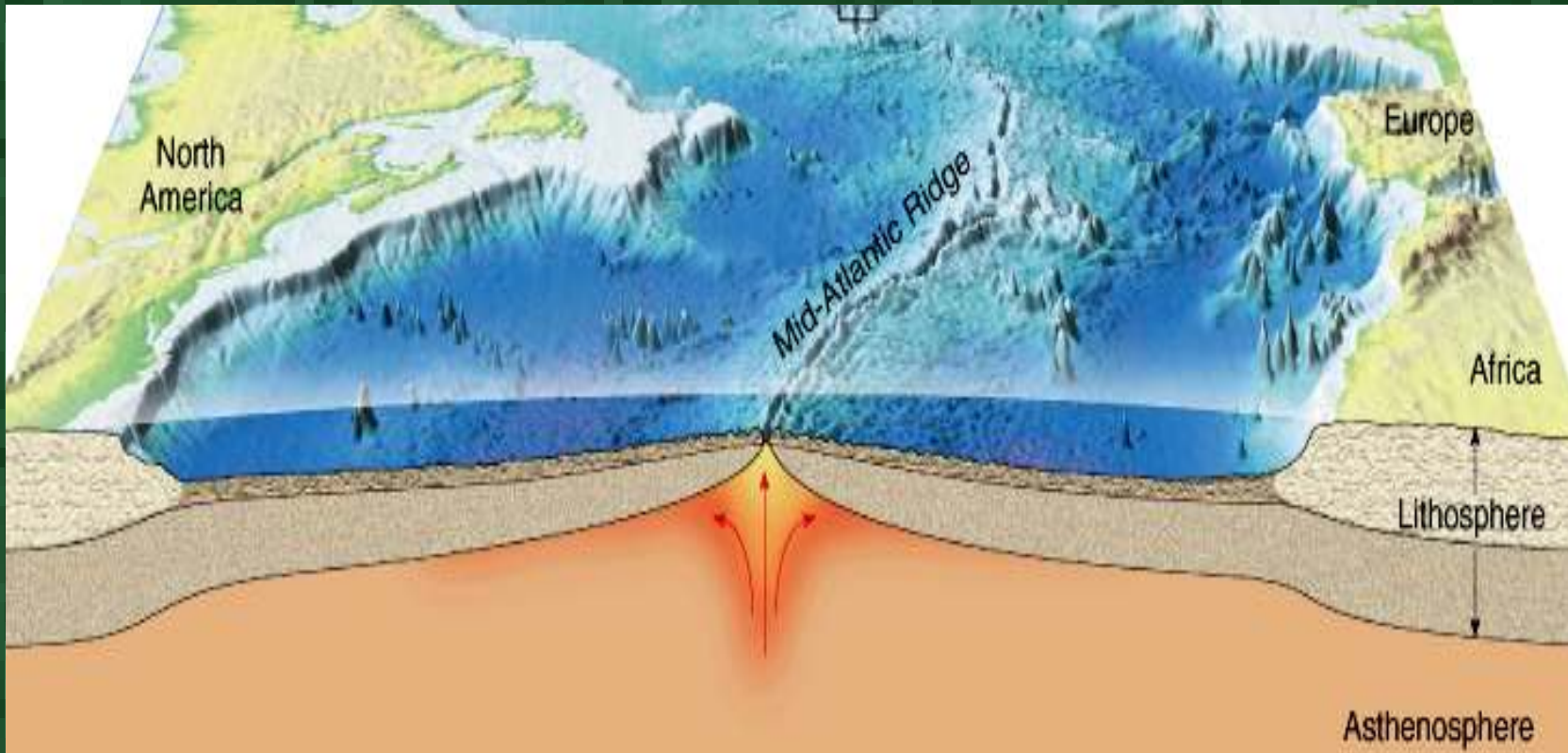
KITASAL RİFT
DOĞU AFRIKA

(c)

VOLKANLARIN YERYÜZÜNDE DAĞILIMI

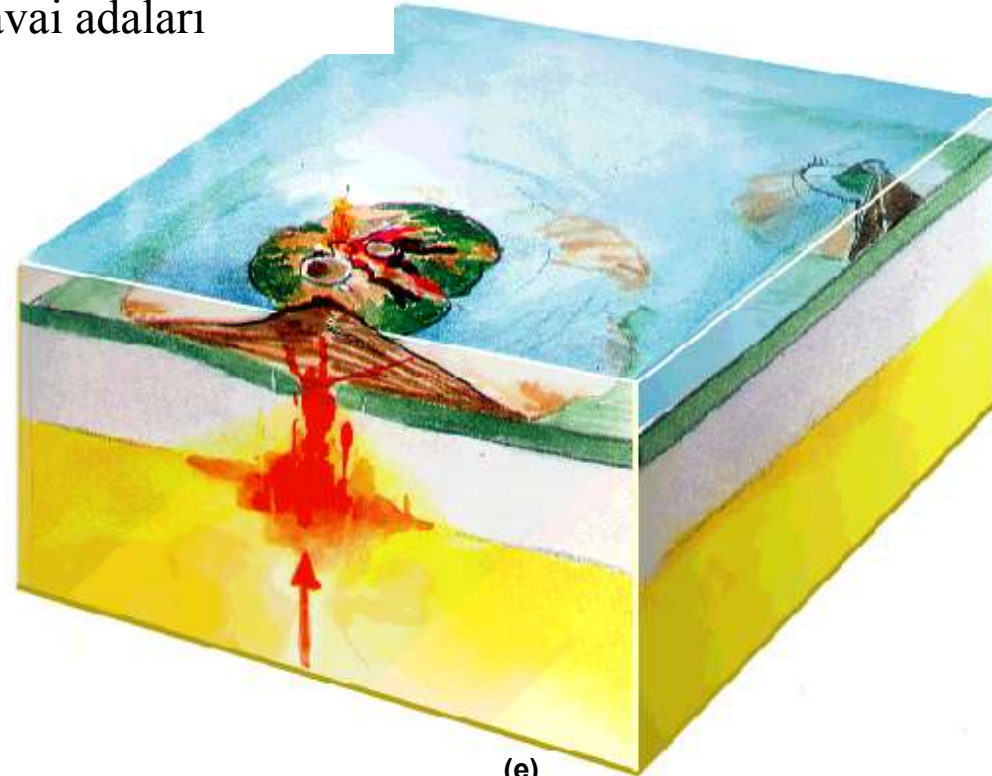
Okyanus ortası sırt
Yüksek viskoziteli-genellikle bazik bileşimli

VOLKANLARIN YERYÜZÜNDE DAĞILIMI

Okyanusal sıcak noktalar

okyanus sıcak
noktaları
Havai adaları

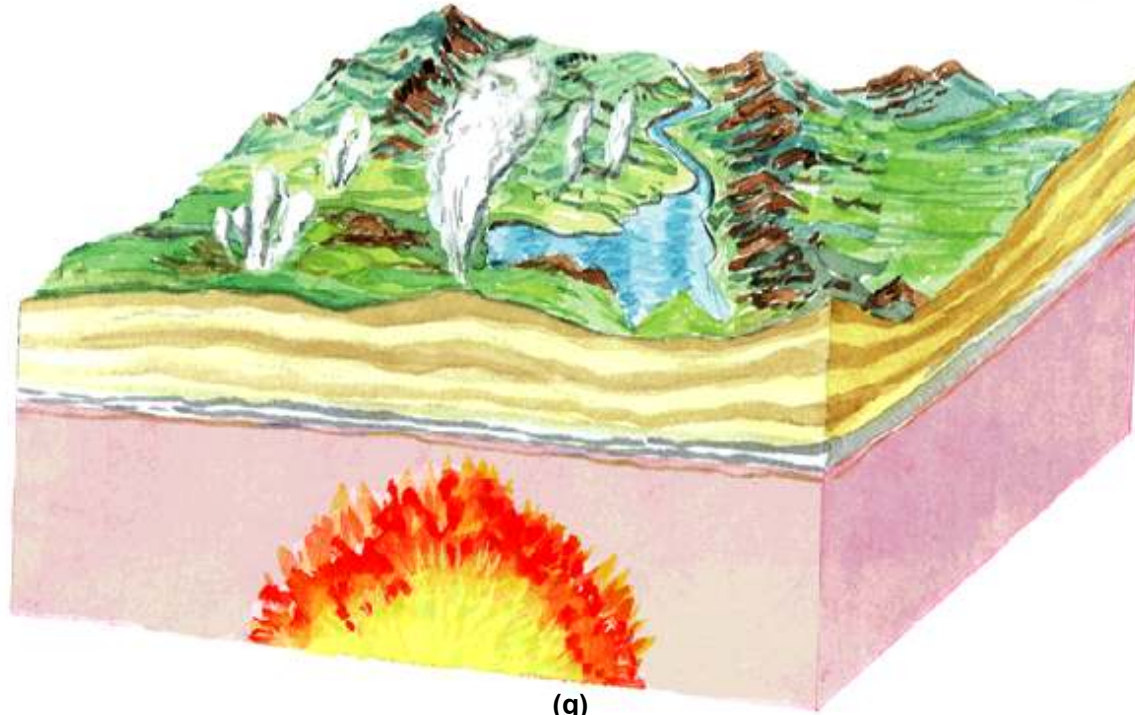

(e)

VOLKANLARIN YERYÜZÜNDE DAĞILIMI

Kıtasal sıcak noktalar

Kıtasal kabuk
üzerindeki
Sıcak noktalar

(g)

MAGMATİK KAYAÇLAR

Yrd.Doç.Dr.Yaşar EREN

Krater

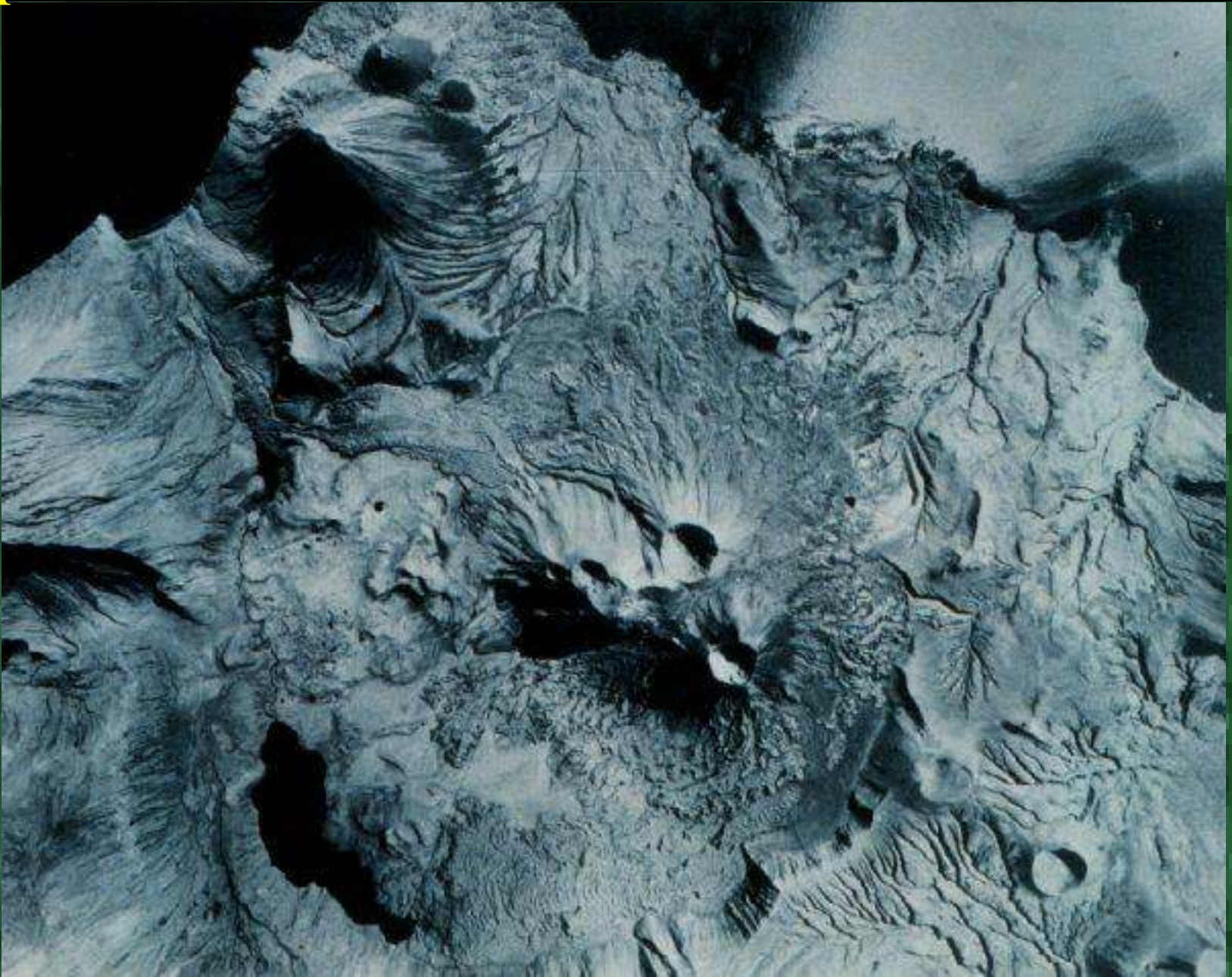
Leğen şeklindeki kenarları dik çukurluklara krater denir. Volkanik krater, volkan bacasının duvarlarının püskürme esnasında içe doğru çökmesi ile oluşur

krater

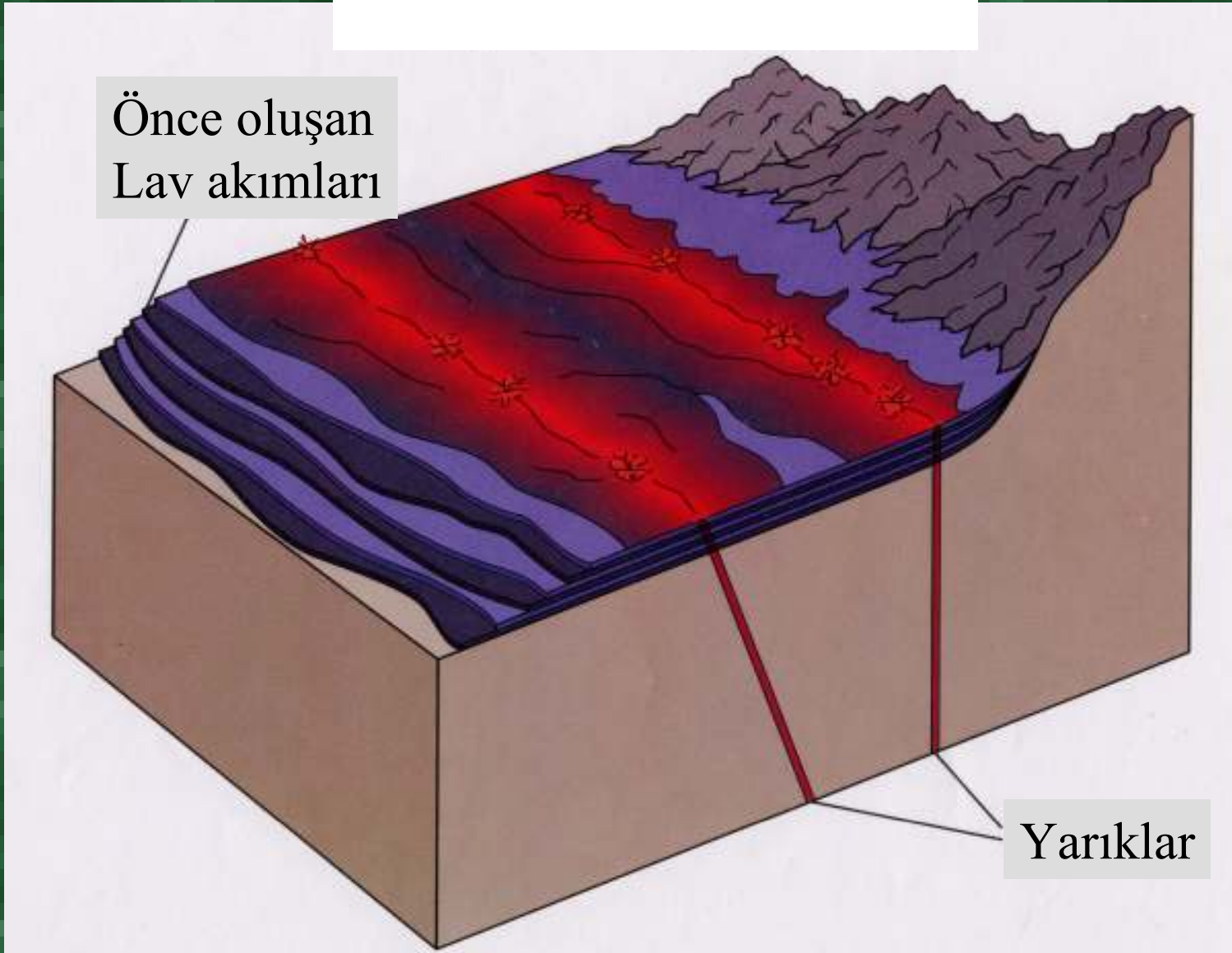
krater

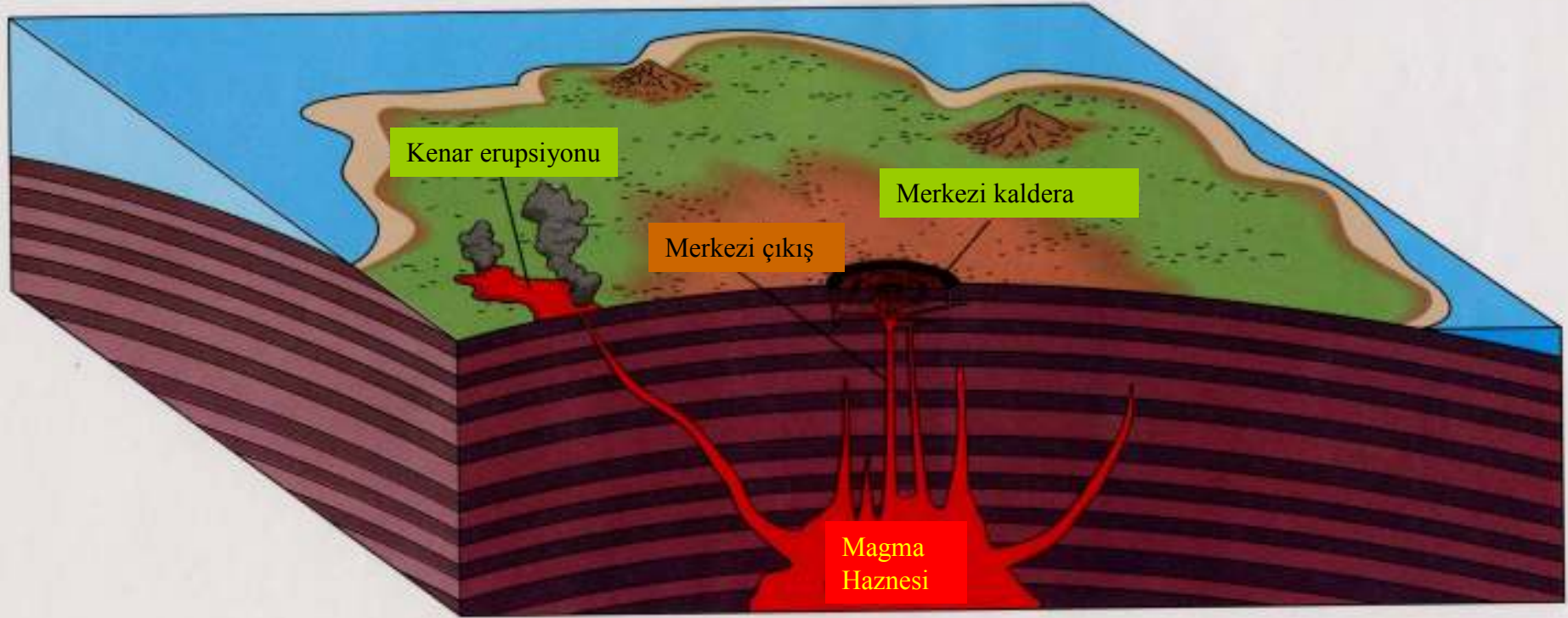
Volkan tipleri

- Tabla (plato) şeklindeki volkanlar
- Kalkan şekilli volkanlar
- Kül-cüruf volkanları
- Bileşik volkanlar
- Volkanik dom
- Volkanik boyun
- Kaldera

Tabla (plato) volkanları

Kalkan şekilli volkanlar

**Hafifçe eğimli yamaçlara sahip büyük volkanlardır.
Düşük viskoziteye sahiptirler
Genellikle bazaltlardan yapıldırlar**

Columbia Nehri Bazalt Platosu

MAGMATİK KAYAÇLAR

Yrd.Doç.Dr.Yaşar EREN

Kalkan şekilli volkan kesiti-Mauna Loa-Hawai

Mauna Loa

- Kalkan şeklinde volkanlar

Koni şeklinde volkanlar

MAGMATİK KAYAÇLAR

Yrd.Doç.Dr.Yaşar EREN

Karadağ-Karapınar

Karapınar

Karapınar

Kula/Manisa

Kula/Manisa

Gevelle Dağı-Sille

Takkali Dağ-Sille

Kül- curuf konileri

- Bir süreçte püsküren volkanlardır
- Patlamalar olur, fakat küçük boyutludurlar
- Koni piroklastik yığıntılardan oluşur

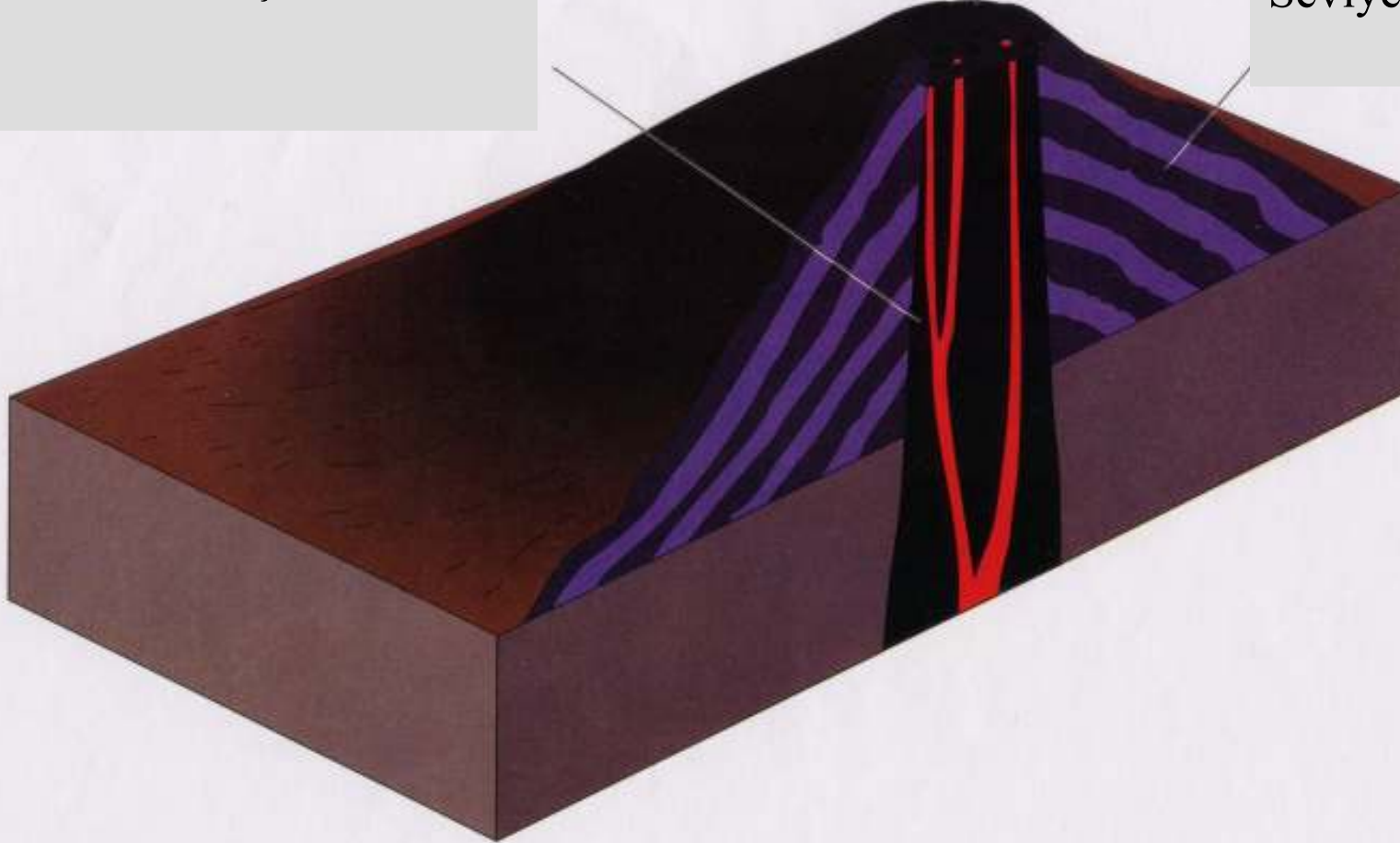

Kül konileri

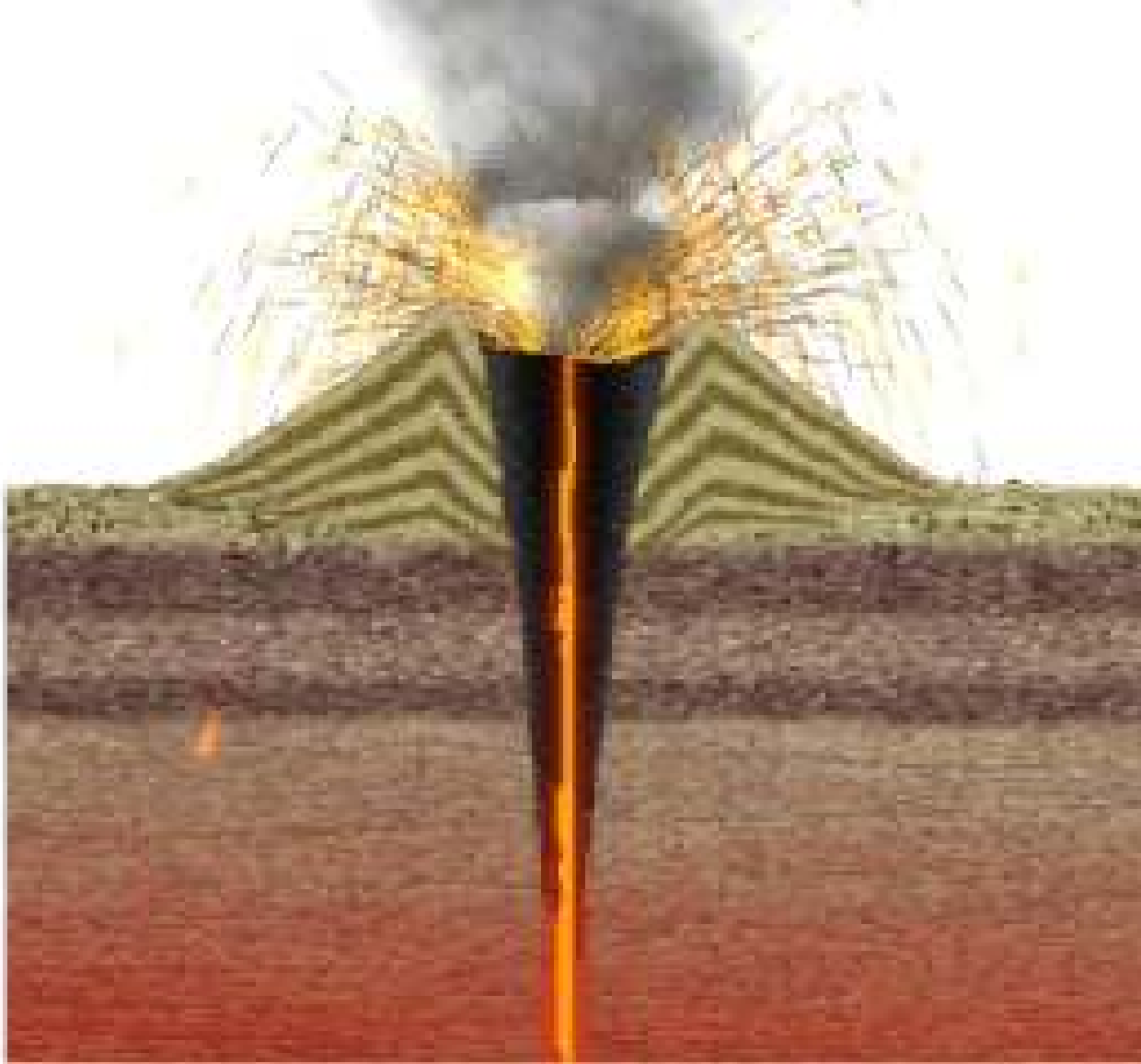
Merkezi baca
Kayaç parçaları ile
Doldurulmuştur

Krater

Piroklastik
Materyal
Seviyeleri

Kül konileri

Bileşik volkanlar (strato-volkanlar)

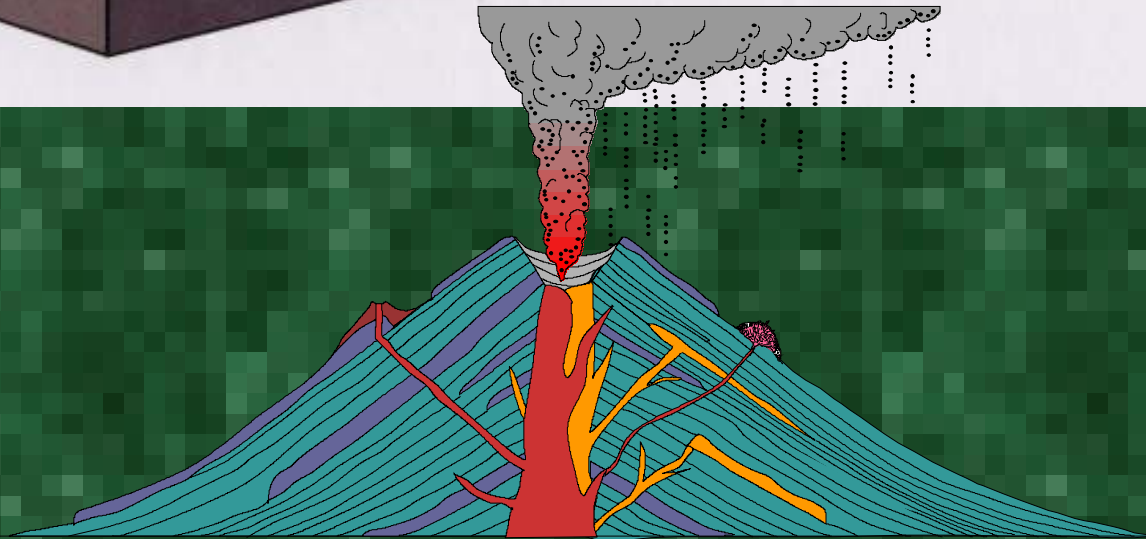
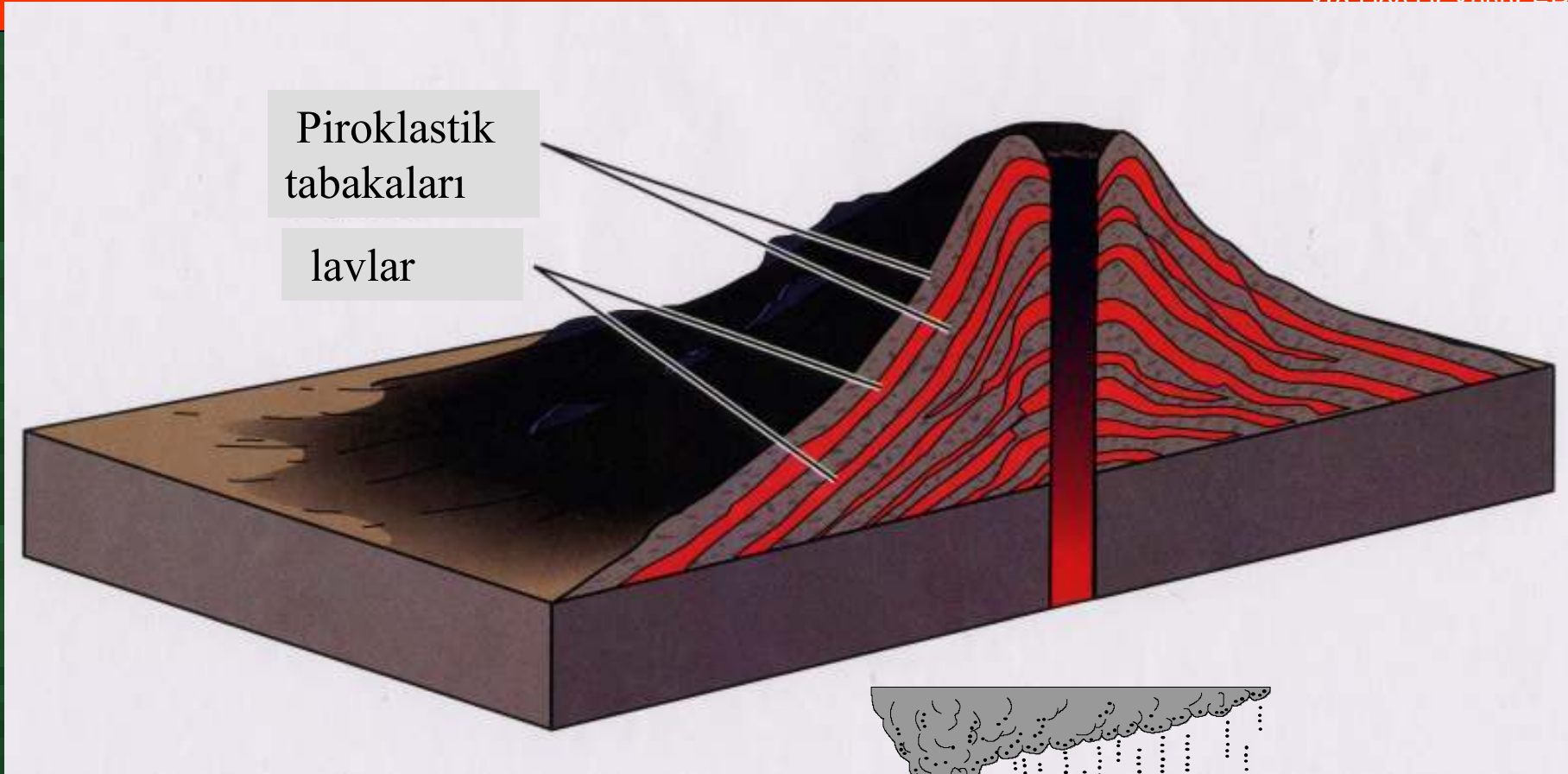
- Birbiriyle ardalanmalı lav ve piroklastiklerde oluşur
- Genellikle andezitik bileşimlidirler
- Tipik olarak dalma-batma zonu volkanlarıdır

St. Helens Dağı (1980 öncesi)

MAGMATİK KAYAÇLAR

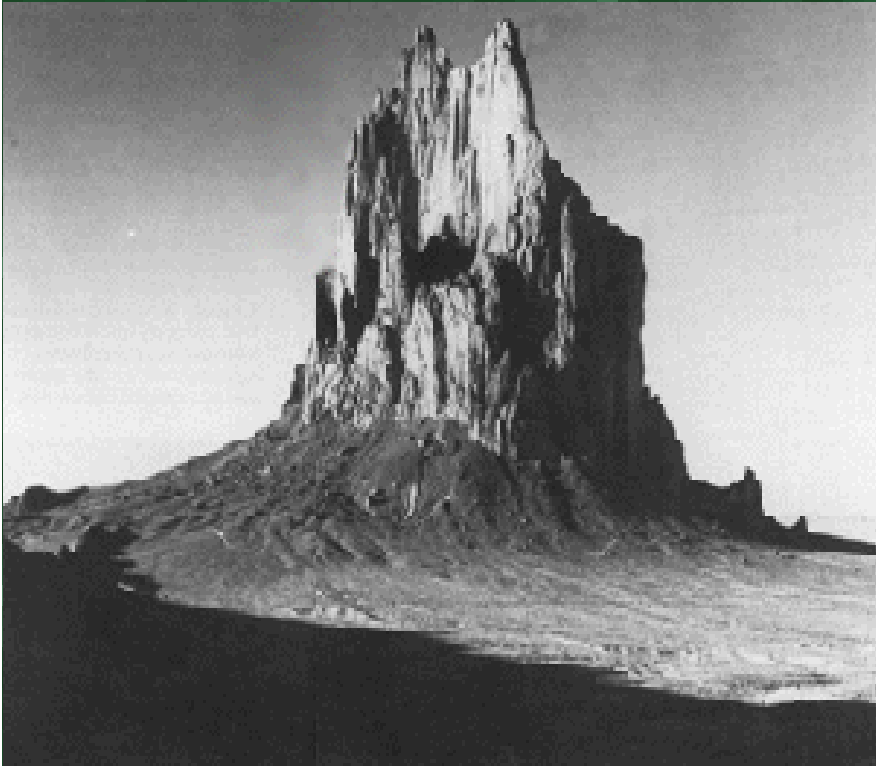
Yrd. Doç. Dr. Yasser EREN

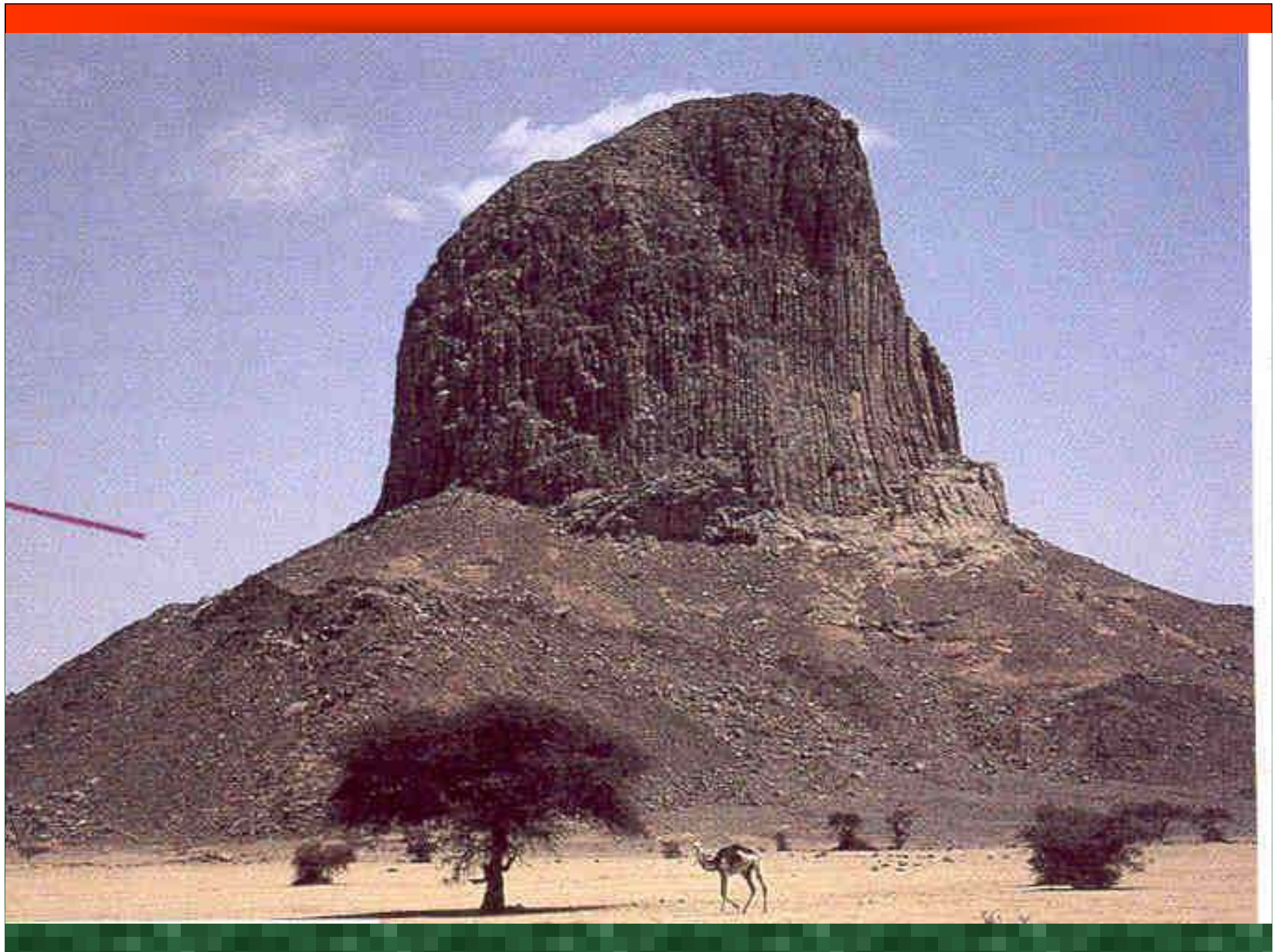

Volkanik boyun

Volkanik boyun

Volkanik boyun

Volkanik boyun (Fransa)

Yrd.Doç.Dr.Yaşar EREN

Volkanik boyun-ışınsal dayklar

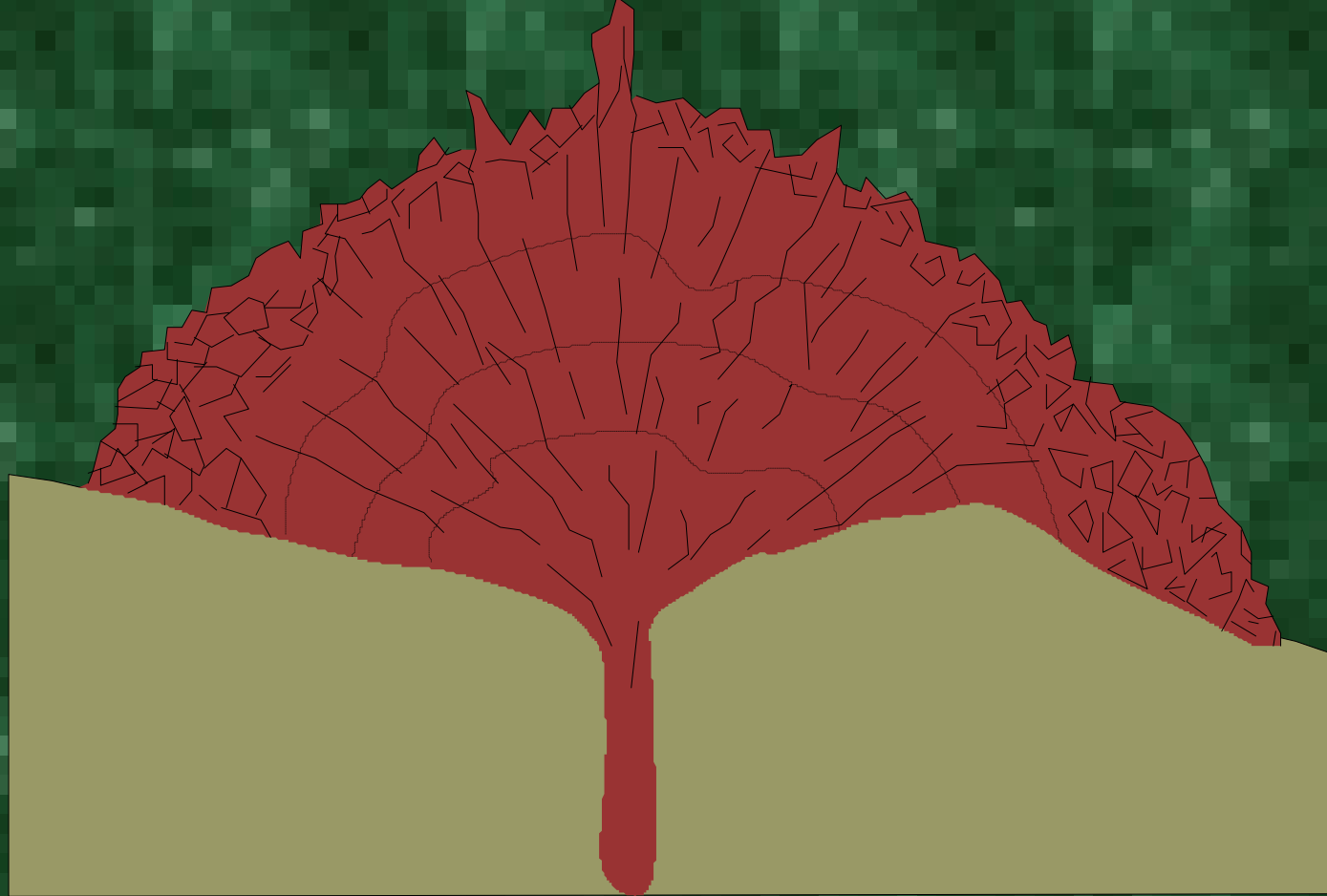
Erenlerdağ volkanitleri-Kızılören/Konya

Asarkale Tepe-Yükselen/Konya

Volkanik dom

Lav domlarının şematik kesiti

Afyon Trakitik domları-Afyon

Afyon Trakitik domları-Afyon

Afyon Trakitik domları-Afyon

MAGMATİK KAYALAR

Volkanik dom

MAGMATİK KAYAÇLAR

Yrd.Doç.Dr.Yaşar EREN

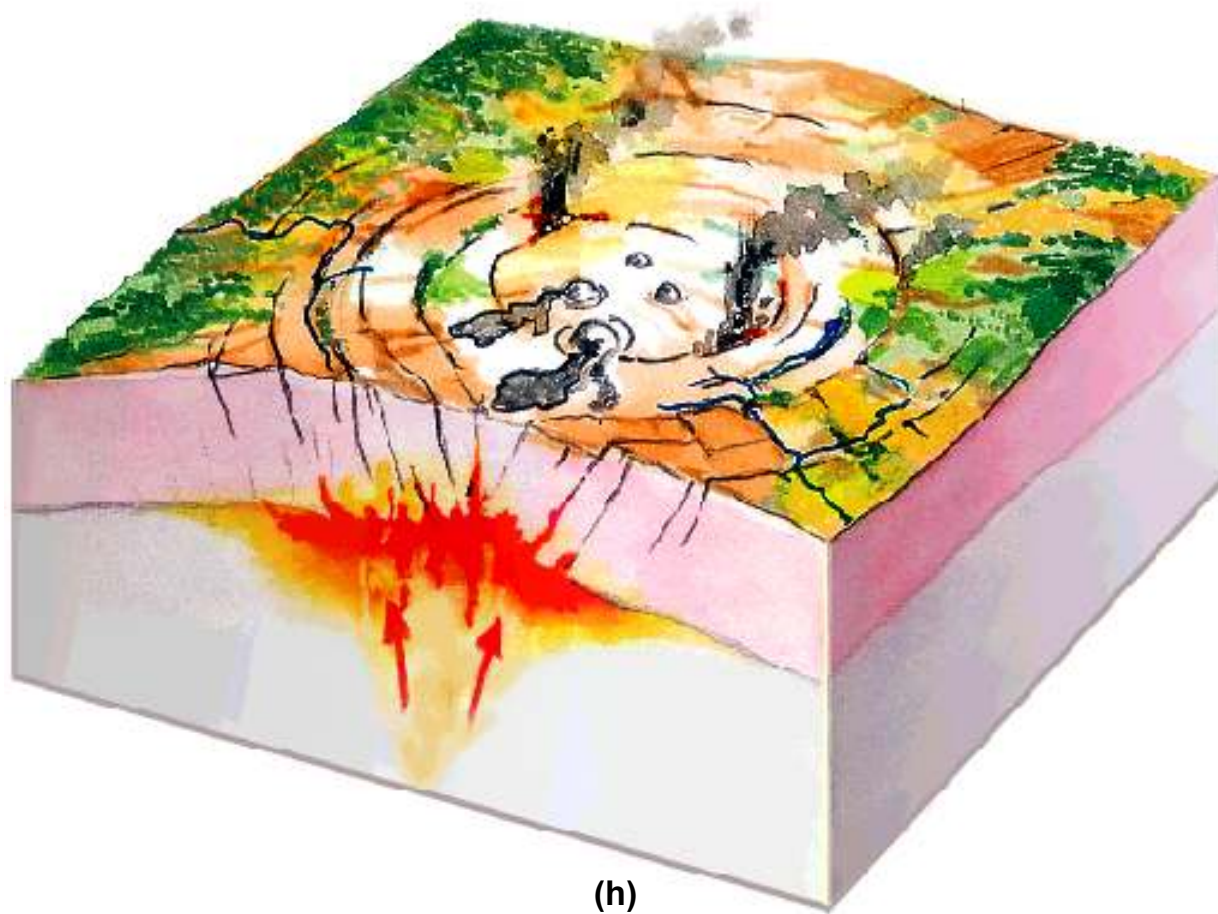
Volkanik
dom

Kaldera

Dairesel dik kenarlı, çapı derinliğinden en az üç kez büyük olan volkanik çöküntülere kaldera denir

Kaldera

Kaldera

Crater Lake Caldera, Oregon

Caldera – a large depression generally caused by the removal of large quantities of magma from beneath a volcano, causing the ground to "collapse" into the emptied space

Wizard Island – a "volcano within a volcano" – a small cinder cone rising nearly 2,400 feet above the lake bottom

x

approximate location of
Crater Lake's deepest spot –
1,932 feet

nearly 7,000 years ago Mount Mazama volcano erupted, sending ash as far east as Nebraska, and creating the nearly 6-mile-wide depression now filled by Crater Lake

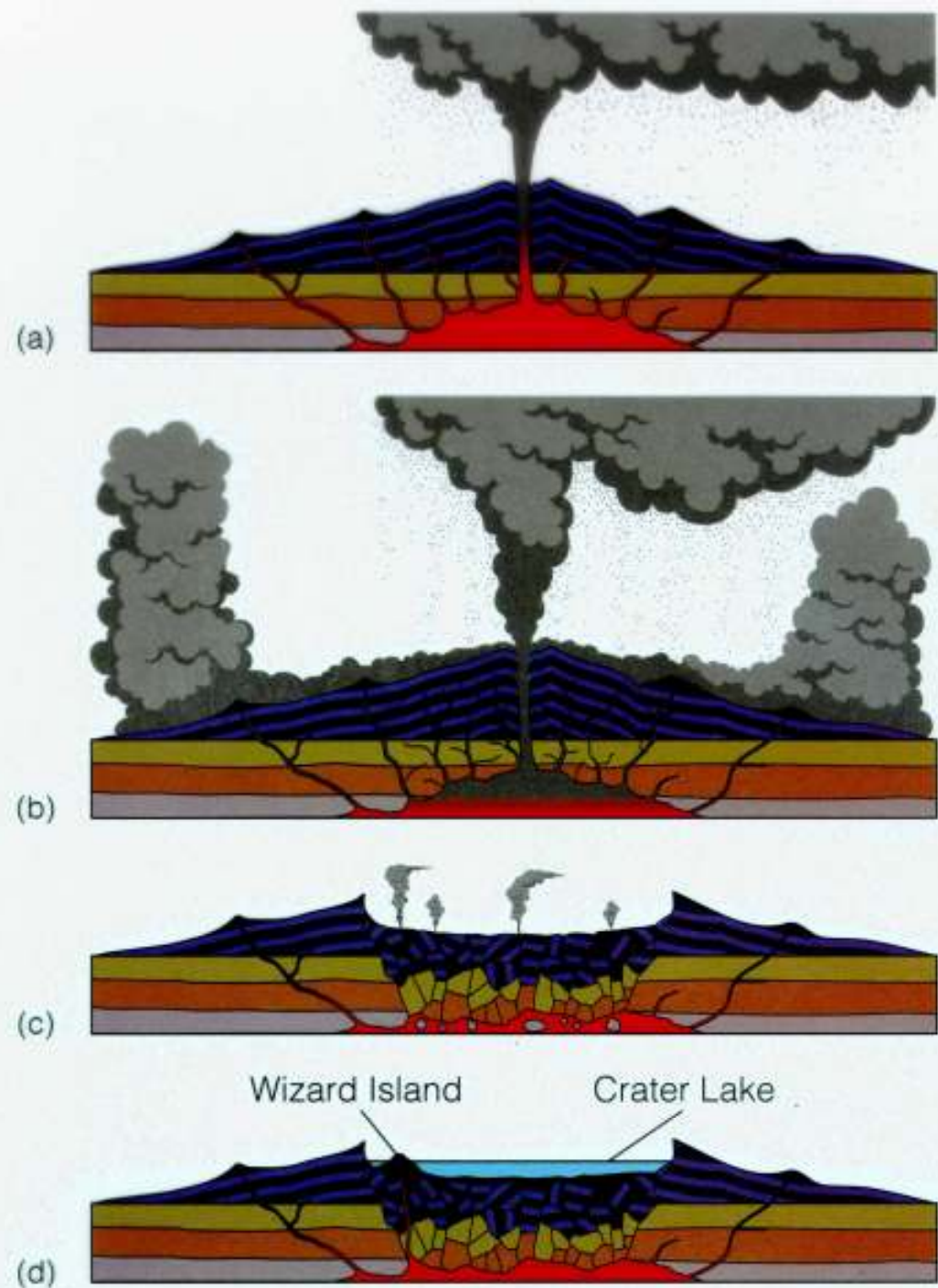
USGS Photo by W.E.Scott

Crater Lake Kalderası

- Crater lake 10 km çapında bir kalderadır
- Bir zamanlar Mazama dağı adı verilen bir strato volkan tepede yer alırdı
- Mazama dağı şimdi gölün altındadır

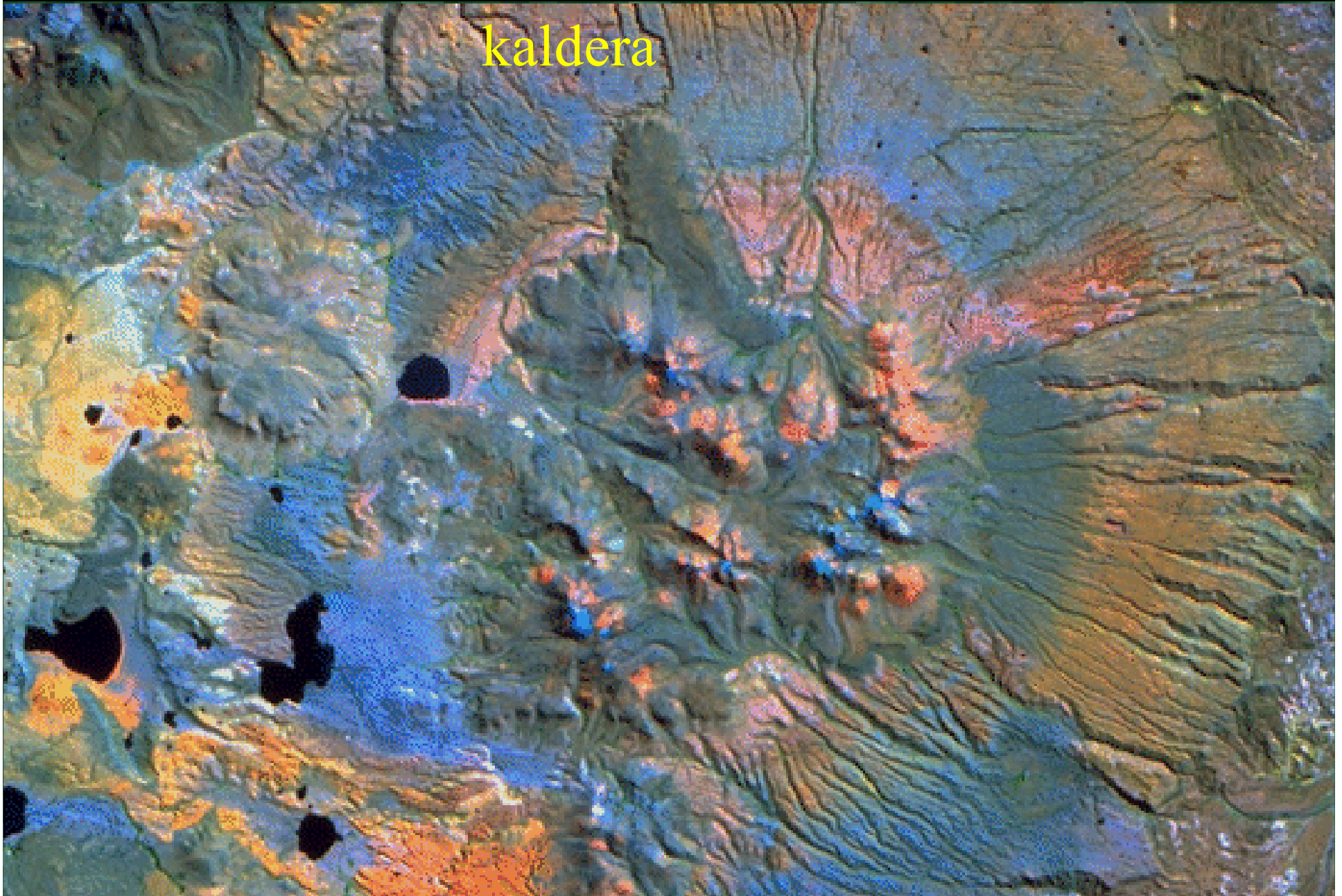
Crater Lake Kalderasının Oluşumu

MAGMATİK KAYAÇLAR

Yrd.Doç.Dr.Yaşar EREN

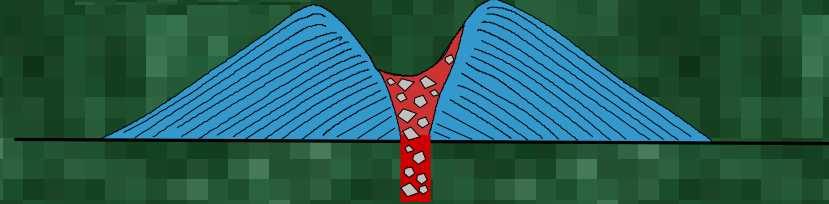
kaldera

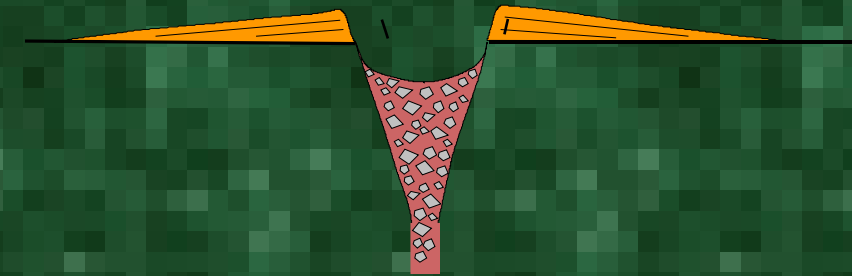
Küçük- patlamalı volkanik şekillerin

Kesiti (Wohletz and Sheridan ,1983)

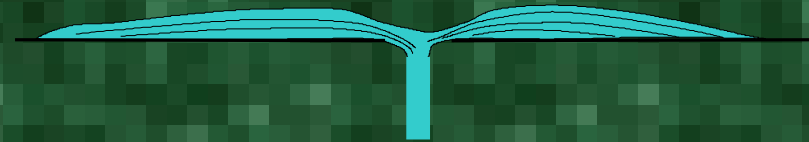
a) Cüruf konisi 0.25 - 2.5 km dia

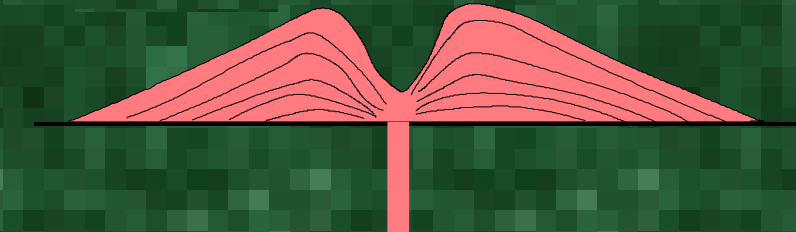
b) Maar 0.2 - 3.0 km dia

c) Tüf çemberi 0.2 - 3.0 km dia

d) Tüf konisi 0.1 - 1.5 km dia

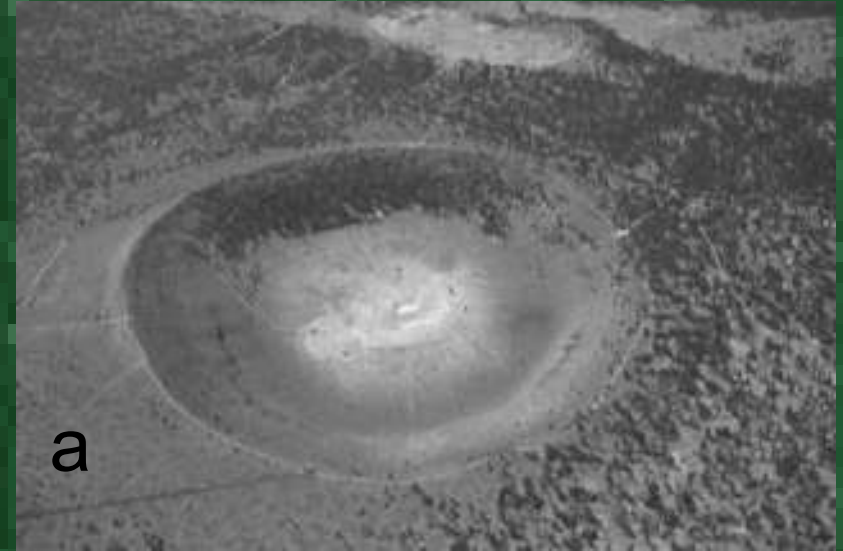
MAGMATİK KAYAÇLAR

Yrd.Doç.Dr.Yaşar EREN

Fa. Maar, (Oregon)

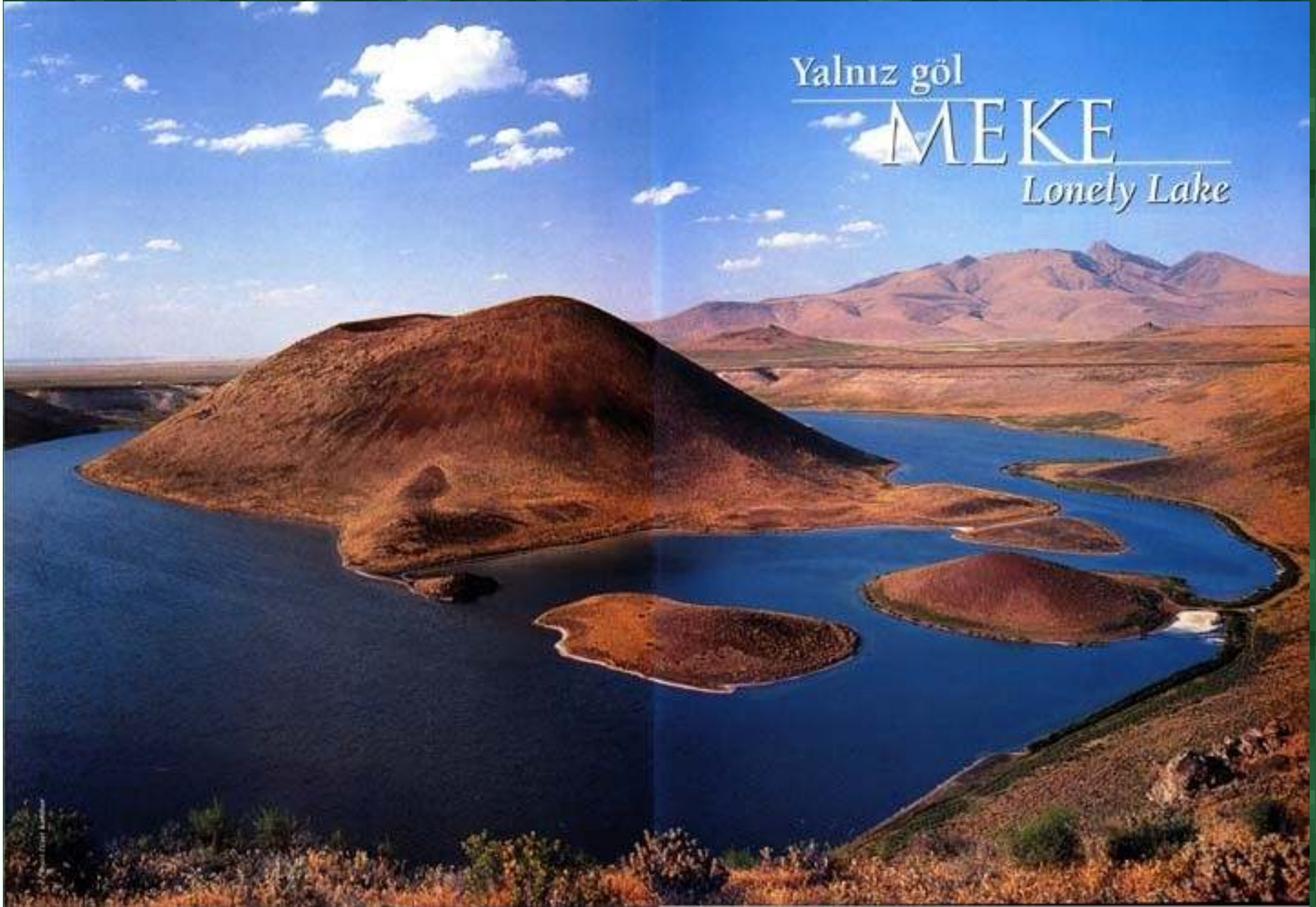
b. Tüf çemberi, (Hawai)

c. Cüruf konisi (İzlanda)

MAGMATİK KAYAÇLAR

Yrd.Doç.Dr.Yaşar EREN

Volkanik aktivite

- Gaz boşlukları
- Lav akışları
- Lav domları
- Piroklastik düşme ve piroklastik akmalar
- Lahar ve moloz çığları
- Volkanik gazlar
- Gayzerler

- **GAZ BOŞLUKLARI – HIZLI SOĞUMA SONUCU OLUŞAN
GAZ CEPLERİ**

Karacadağ bazaltı/Siverek-Şanlıurfa

Lav domları

Unzen Dağı, Japonya

Unzen üzerinde lav domları

Lav domları

PAHOHE LAV AKIŞI
PAHOHE – PÜRÜZSÜS SIVI GİBİ AKIŞ

MA

Pahoehoe lav

AA LAV AKIŞI

AA – PÜRÜZLÜ, BLOKSU AKIŞ

Aa lav

Aa & Pahoehoe

a

YAÇLAR

Yrd.Doç.Dr.Yaşar EREN

Pahoehoe lav

Solda pahoehoe, sağda AA lavlar

b

MAGMATİK KAYAÇLAR

Yrd.Doç.Dr.Yaşar EREN

Yastık lavlar

Ulukışla/Niğde

Ulukışla/Niğde

Ulukışla/Niğde

08/05/2004

Ateş kaynakları

- PİROKLASTİKLER– VOLKANDAN PATLAMAYLA PÜSKÜRTÜLEN LAV
- TEFRA – ÇIKIŞ ESNASINDA HAVADA SOĞUYAN LAV

Piroklastik akış

- Piroklastik akım suspansiyon halindeki sıcak piroklastik materyal, hava ve gaz karışımının gravite etkisiyle aşağıya doğru akışı sınıcu gelişir
- Hızları oldukça yüksektir (50-500 km/saat)

USGS Photo by P.W.Lipman, August 7, 1980

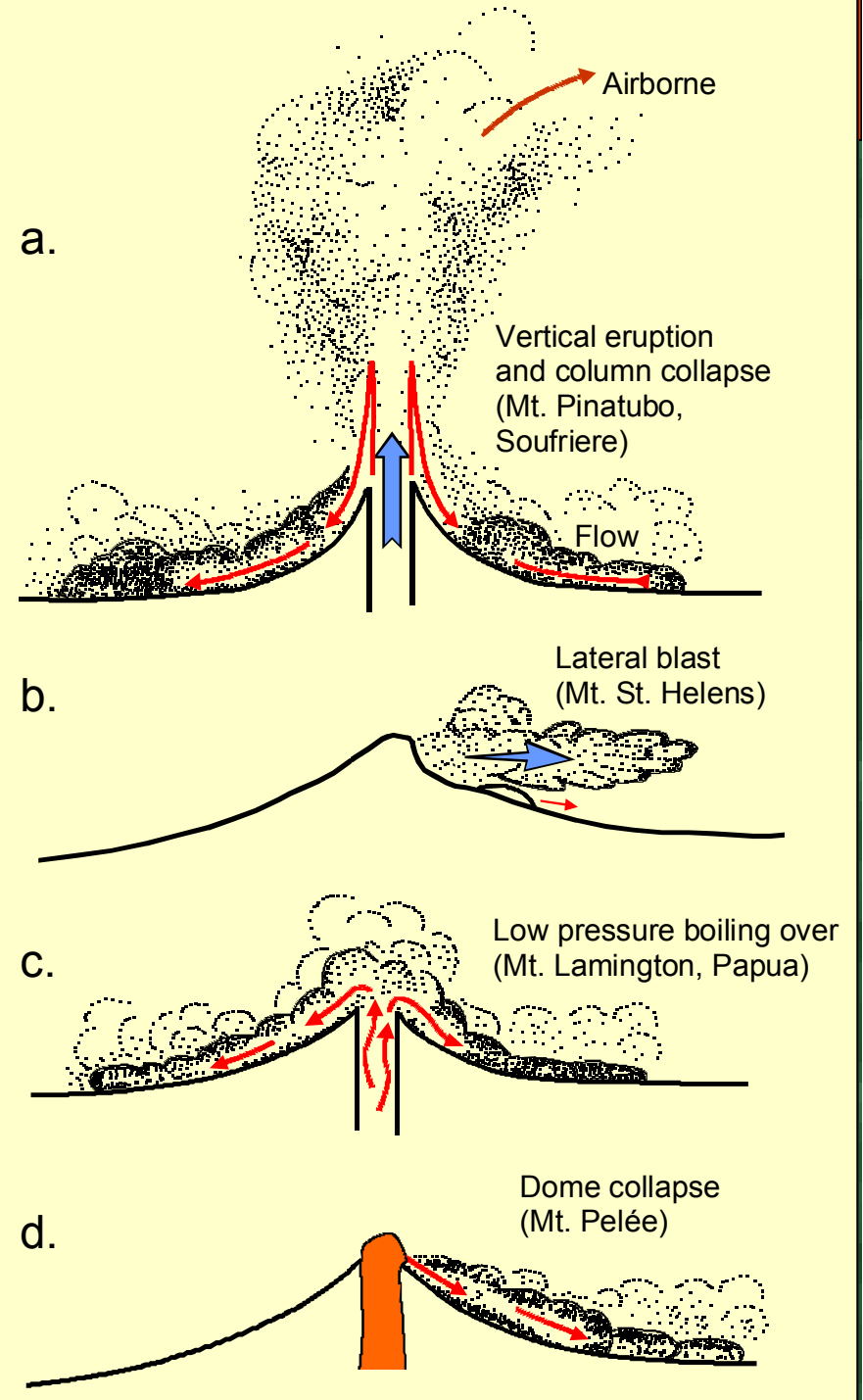
Piroklastik akış

Unzen

Piroklastik akış tipleri

- a. Dik-patlamalı bir bacanın çökmesi ve yüzey boyunca akışı
- b. Yan patlama ve akma
- c. Yüksek oranda gaz içeren magmanın bacadan taşması
- d. Sıcak domun yerçekimi etkisiyle çökmesi

lahar

- Volkanik moloz akımı
- Lahar su ve gevşek volkanik kırıntıların akımı sonucu oluşur
- Genellikle buz ve karla kaplı volkanlarda görülür

Moloz çığları

- Bazen volkanik kenarlar zayıflar ve volkanın bir bölümü kayarak moloz çığları oluşturur.

Gaz çıkışları

- Ana bileşenler H_2O , CO_2 , HCl , SO_2 , ve HF
- Masaya volkanı -Nikaragua

Volkanik gaz

- Masaya volkanı...

Masaya, Nicaragua

Space Shuttle Image (61C-36-10)

Gayzer

- Volkanik malzeme bazen katı olarak yeryüzüne çıkar. Katı maddenin tane boyu değişiktir
- > 32 mm- blok veya volkan bombası
- 4-32 mm lapili
- < 4 mm volkan külü veya tüf

Volkan bombası

Volkanik bomba

lapili

Volkan külü/tüf

volkanikbreş

MAGMATİK KAYAÇLAR

Yrd.Doç.Dr.Yaşar EREN

tüf

Küçükmuhsine fm/Kampüs kuzeyi/konya

Kula/Manisa

Kilistra/Konya

Kilistra/Konya

Kilistra/Konya

Kilistra/Konya

Sille/Konya

Sille/Konya

Sille/Konya

Erenlerdağ volkanitleri Kızılören/Konya

Erenlerdağ volkanitleri Kızılören/Konya

ignimbirit

MAGMATİK KAYAÇLAR

Yrd.Doç.Dr.Yaşar EREN

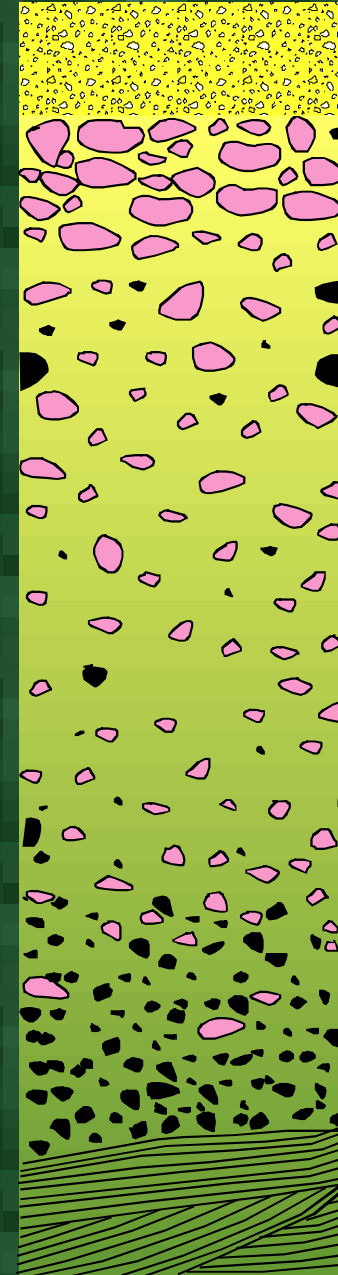

İgnimbirit-Çamardı/Niğde

MAGMATİK KAYAÇLAR

Yrd.Doç.Dr.Yaşar EREN

Tipik bir ignimbirit kesiti
Pembe bloklar-pomza
Siyah blok- daha yoğun litik
parçalar

Kül düşmesi
depozitleri

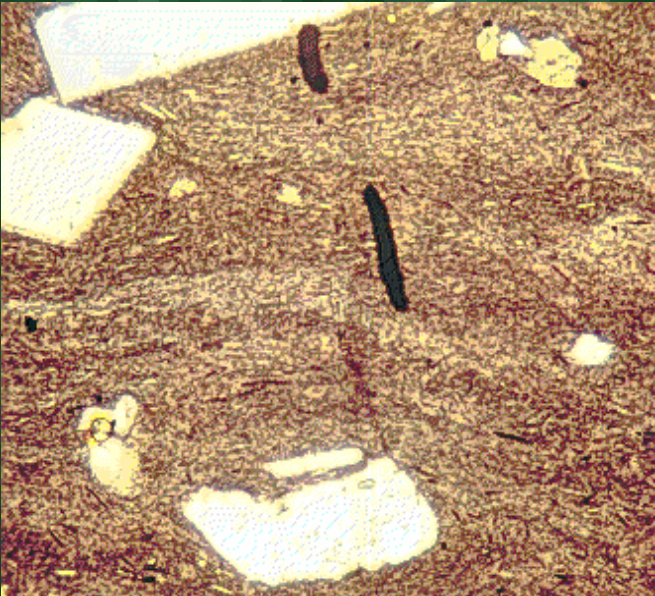
Piroklastik akma
Çökelleri

Piroklastik surge
depozitleri

Başlıca volkanik kayaçlar

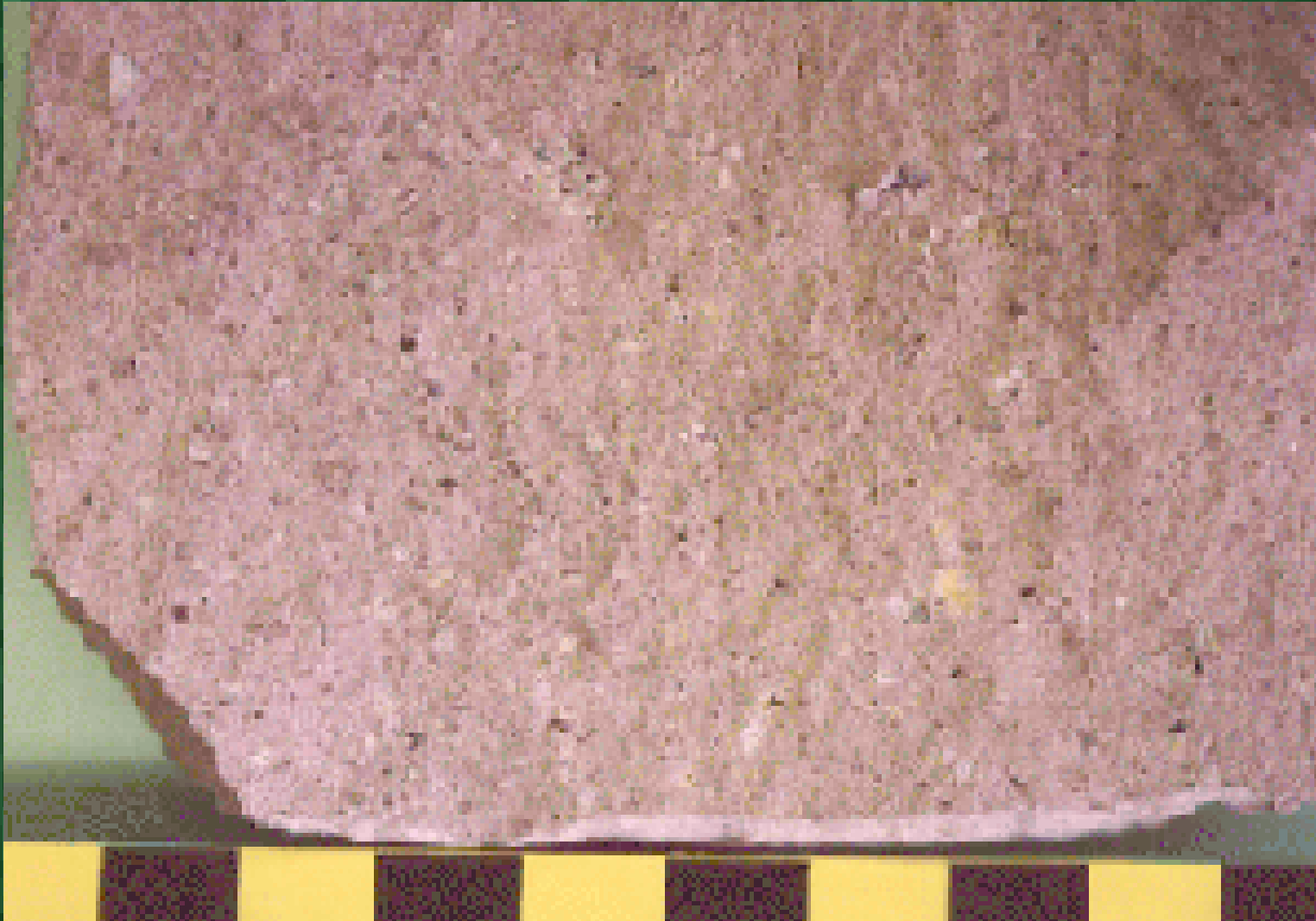
- Riyolit
 - Granitin yüzey kayacıdır.
 - % 68'ten fazla SiO_2 içerir
 - İnce taneli ve sert dokuludur
 - Kuvars ve feldispat içerir
 - Bu mineraller genellikle camsı bir hamur içinde bulunur
 - Kayaçta kristalden çok cam varsa kayaç obsidiyen adını alır

riyolit

MAGMATİK KAYAÇLAR

Yrd.Doç.Dr.Yaşar EREN

OBSİDİYEN

Pamela Gore 1996

- Andezit
 - Diyoritlerin yüzey taşıdır
 - %52-63 oranında SiO_2 içerir
 - Plajiolklas ve kuvars, piroksen ve az hornblend içerir
 - Andezitik magma çok güçlü patlamalar oluşturur.
 - And dağlarından ismini alır

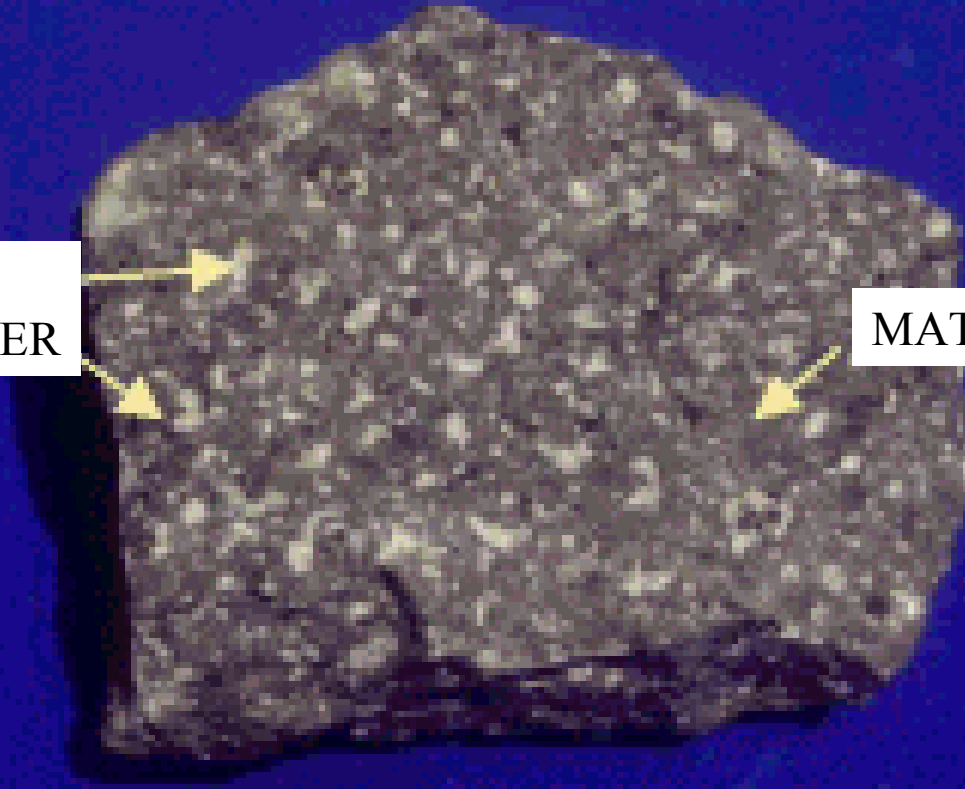
MAGMATİK KAYAÇLAR

Yrd.Doç.Dr.Yaşar EREN

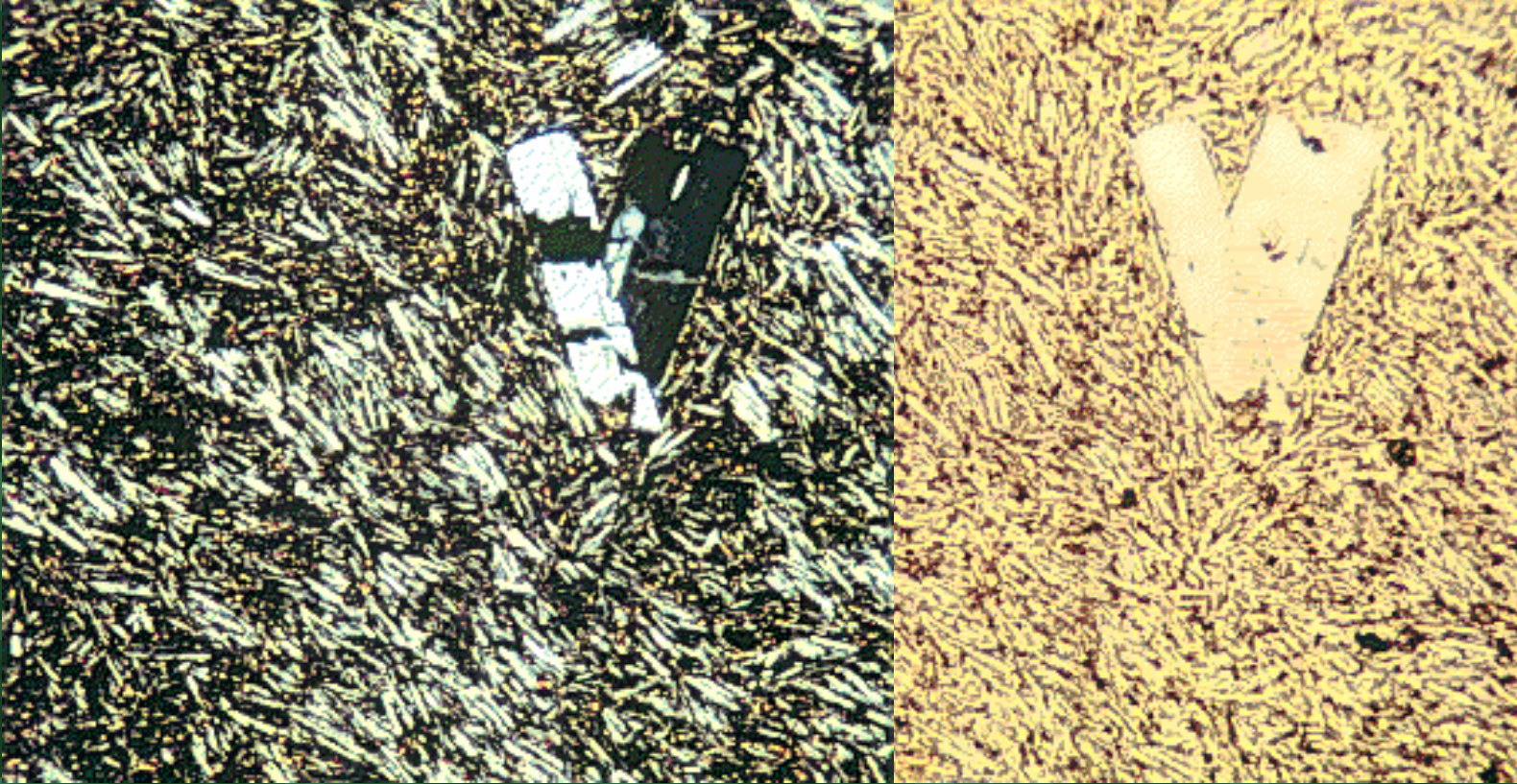
PORFİRİTİK ANDEZİT

FENO
KRİSTALLER

MATRİKS

Mikroskop görüntüsü

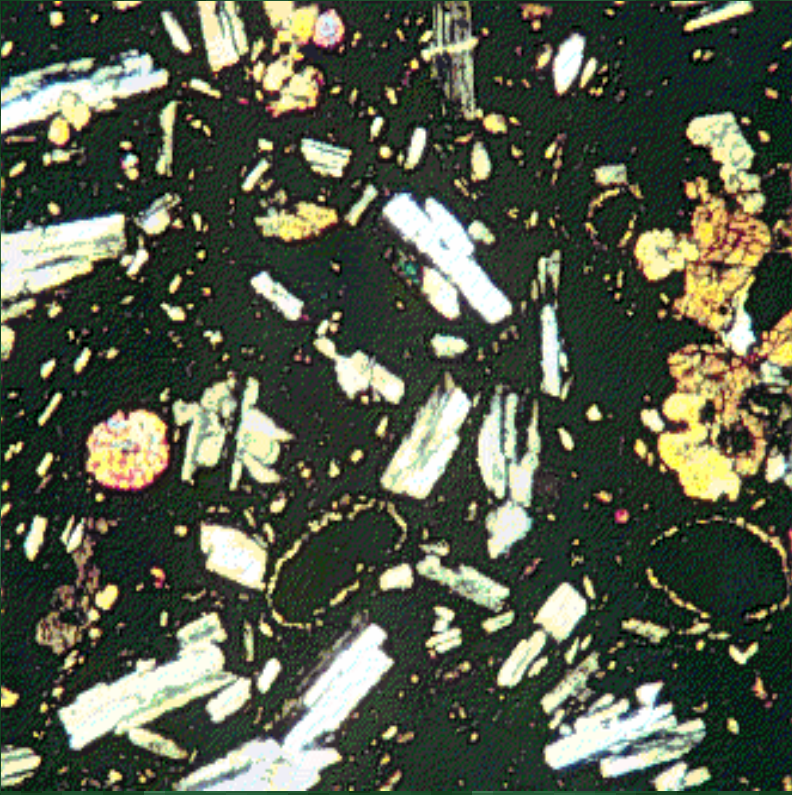

- Bazalt
- %52 den az SiO₂ içerir
 - Gabroların yüzey taşıdır
 - Koyu gri-siyah renklidir
 - Plajiolklas, piroksen, olivin ve biyotit içerir
 - Bol gaz boşlukları vardır
 - Bazaltik lavlar düşük viskoziteye sahiptir
 - 20 km den daha fazla akabilirler
 - Okyanus tabanlarını büyük bir bölümü bazalttan yapılıdır.

bazalt

bazalt

Karacadağ bazaltı-Siverek/Şanlıurfa

Karacadağ bazaltı-Siverek/Şanlıurfa

Beşiri/Batman

Kula volkanitleri/Manisa

Karacadağ bazaltı-Diyarbakır

Karacadağ bazaltı-Diyarbakır

- Diğer volkanik kayaçlar
- Dasit
- Trakit
- Fonolit
- latit

trakit

dasit

Erenlerdağ volkanitleri/Kızılören/Konya

VOLKANİK ETKİNLİĞİ ÖNCEDEN KESTİRME

GÖSTERGELER

- YER KAYMASI/HEYELANLAR
- DEPREMLER
- YER SICAKLIĞININ ARTMASI
- SICAK SU AKTİVİTESİNDE ARTIŞLAR